

DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ YETKİ ALANLARININ PAYLAŞILMASI SORUNU VE TÜRKİYE

The Problem of Delimitation of Maritime Areas in Eastern Mediterranean and Turkey

Dr. Cihat YAYCI*

Özet:

Bu makalede Doğu Akdeniz'in tarihsel, stratejik ve ekonomik değeri ile Kıbrıs'ın önemine istinaden deniz yetki alanlarının paylaşımında Türkiye dâhil kıyıdaş devletlerin takındıkları tutuma ilişkin tespitler yapılmıştır. Bu tespitler ışığında Türkiye'nin hak ve menfaat kaybına uğramaması maksadıyla bir takım hukuki ve teknik önerilerde bulunulmuştur. Uluslararası hukuk çerçevesinde Türkiye'nin sadece Mısır, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve Suriye ile değil, Libya, İsrail ve hatta Lübnan ile de karşılıklı kıyıları bulunduğu ve Türkiye'nin bu devletlerle de deniz yetki alanı paylaşımı antlaşmaları akdedebileceği hususu tespit ve önerilerin esasını oluşturmaktadır. Bu durumda Türkiye'nin, uluslararası hukuka uygun hak ve menfaatleri doğrultusunda Doğu Akdeniz'de yeni bir deniz yetki alanları haritasını ortaya koyması mümkün olabilecektir.

***Anahtar kelimeler:** Doğu Akdeniz, Kıbrıs, ilgili kıyıdaş, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, Münhasır Ekonomik Bölge (MEB), Enerji*

Abstract:

The paper analyzes the respective positions of the littoral states including Turkey with regard to the delimitation of maritime zones taking the significance of Cyprus and the value of Eastern Mediterranean in historical, strategic and economic aspects into consideration. In the light of this analysis, the paper then gives a number of legal and technical recommendations in order for Turkey to effectively advocate and safeguard its legitimate rights and interests. The basic tenet of these recommendations is that Turkey can make treaties on delimitation of maritime zones not just with Egypt, the Turkish Republic of Northern

*Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı.

Cyprus, and Syria but also with Libya, Israel, and Lebanon with which it shares coasts facing one another. Through such treaties Turkey will be able to assert a new map of maritime areas in Eastern Mediterranean in accordance with its own rights and interests enshrined in international law.

Keywords: *Eastern Mediterranean, Cyprus, relevant littoral, delimitation of the maritime areas, Exclusive Economic Zone (EEZ), energy*

1. DOĞU AKDENİZ'İN ÖNEMİ

1.1. Coğrafi Sınırları

Bugün Doğu Akdeniz'in, Tunus'daki Bon Burnu ile İtalya'ya bağlı Sicilya Adası'nın batıya uzanan ucundaki Lilibeo Burnu arasında çizilen hattın doğusundaki bölgeyi ifade ettiği konusunda genel bir mutabakat vardır. Bu tanımlamaya istinaden Doğu Akdeniz; İtalya, Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Arnavutluk, Yunanistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya ve Tunus kıyıları ile çevrilidir.¹

1.2. Tarihi Önemi

Tarihin değişik safhalarında büyük savaşlara sahne olmuş olan Doğu Akdeniz aslında birçok tarihçi ve yazarın “Verimli Hilal” dedikleri bölgede yer alır.² Gerçekten de Mısır, Mezopotamya ve Anadolu, Dünya'nın en verimli topraklarına sahiptir. Tarih boyunca oluşan uygarlıkların ilk hedefi, bu bölgelere hâkim olmaktı. Böylece, kara ve deniz yoluyla dünya ticareti kontrol altına alınabilmekteydi. Bu yüzden

¹ Dursun Yıldız, *Akdeniz'in Doğusu (Tarihi Geçmişi, Stratejik Önemi ve Su Sorunu Açısından)* (İstanbul: Bizim Yayınlar Kitapevi, 2008), 4.

² Daniel Pipes, *Greater Syria: The History of an Ambition* (Londra: Oxford University Press, 1990), 15.

Münbit hilal yayı, İsrail, Lübnan, Suriye, Türkiye, Irak, İran sınırları içinde kalan Güney Doğu Torosların güneyinde Zağros Dağları'nın batısında Basra Körfezi'nin kuzeyinde kalan verimli topraklara sahip hilal şeklindeki bölge.

oluşan insan hareketleri, Doğu Akdeniz’i tarihin her döneminde Dünya’nın en önemli ve kalabalık merkezlerinden biri haline getirmiştir.³

Tarihin her döneminde Akdeniz’e hâkimiyet, imparatorlukların ve devletlerin ilk hedefini oluşturmuştur. Büyük İskender’in kurduğu İmparatorluk ile Doğu Roma-Bizans İmparatorluğu’nun ağırlık merkezi Doğu Akdeniz’di.⁴ Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu, İslamiyet’in doğuşuna kadar bölgenin hâkimiyetini elinde tutmuştur. Zira Antik Roma’da Akdeniz için “Bizim Deniz” anlamına gelen,⁵ Latince “Mare Nostrum” ifadesi kullanılırdı.⁶

VII. Yüzyılda Emevilerin kuruluşundan itibaren Müslümanlar da, süratle denizciliğe önem vermeye başlamışlar ve ardından da kuzey sahillerinden bazıları hariç Akdeniz’e asırlarca hükmetmişlerdir. Ancak XII. ve XIII. Yüzyıllardaki Haçlı Seferleri, donanma faaliyetlerinin uzun süre aksamasına sebep olmuştur. XII. ve XIII. Yüzyıllarda Mısır, Suriye ve Türk Memlûkları, Akdeniz’in doğusunda, yine de mevzii bir kudrette deniz gücüne sahiptiler. XV. Yüzyılın sonlarından itibaren bir deniz imparatorluğu olarak gelişmeye başlayan Osmanlılar, deniz hâkimiyet teorisinin temelini oluşturan ünlü Türk Amiralî Barbaros Hayreddin Paşa’nın “Denizlere hâkim olan cihana hâkim olur” özdeyişini hayata geçirerek denizci bir millet olma yolunda ilerlemiştir.⁷ Tahta geçen her Osmanlı Padişahı Akdeniz’e büyük önem vermiştir. Verilen bu öneme istinaden nihayet XVI. Yüzyılda, Kanuni Sultan Süleyman zamanında Osmanlılar, Akdeniz’in neredeyse tamamına egemen olmuştur. Osmanlı Donanması, XVI. Yüzyıldan XVII. Yüzyıl ortalarına kadar Karadeniz ile

³ Şenay Kaya, *Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları*, Yüksek Lisans Tezi (Ankara: Ankara Üniversitesi, 2007), 5.

⁴ İsmail Zubari, “Samandağ’ın Tarihçesi,” Haziran 1998, erişim tarihi 03.11.2011, <http://www.angelfire.com/sd/samandag/yenitarih.html>.

⁵ Göknur Akçadağ, “Kara Denize Hâkimdir İlkesi-2,” erişim tarihi 26.10.2011, <http://www.turkishny.com/drgoeknur-akcada/66738-kara-denize-hakimdir-ilkesi-2->.

⁶ Metin Erksan, *Mare Nostrum Bizim Deniz, Yunan Sorunu* (Adıyaman: Hil Yayınları, 1999), 24.

⁷ Ali Kurumahmut, *Ege’de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar* (İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), 35.

Akdeniz'in hâkimi olarak denizlerde seyretmiştir.⁸ XVII. Yüzyılda Venedikliler, Osmanlı Donanması'nın çağa ayak uyduramamasından istifade ederek,⁹ Doğu Akdeniz'de tekrar üstünlük sağlamışlarsa da Osmanlı Donanması'nda çağın modernizasyonu sağlanıp kalyon devri başlatılınca,¹⁰ Akdeniz'de yarım asır süren Venedik üstünlüğü tekrar son bulmuştur.¹¹ Doğu Akdeniz'de Osmanlı Devleti'nin üstünlüğü XIX. Yüzyıl ortalarına kadar devam etmiştir. Aslında Osmanlı Devleti'nin denize ve denizciliğe verdiği önemin azalması ölçüsünde sınırlarının küçüldüğü ve yüzlerce yıl sonra başladığı yere, Anadolu kıyılarına çekilmek zorunda kaldığı ifade edilebilir.¹²

1.3. Günümüzde Doğu Akdeniz'in Stratejik Açından Önemi

Akdeniz; Kıbrıs, Sicilya, Malta Adalarına, Doğu Akdeniz ile Hint Okyanusu'nu birleştiren Süveyş Kanalı'na sahip olması ve dünya petrolünün yarıdan fazlasını ihtiva eden Ortadoğu ve komşu bölgelerini kontrol altında tutması nedeni ile hem bu bölgede bulunan devletlerin, hem de diğerlerinin ilgisini çekmektedir. Doğu Akdeniz ise, genel coğrafi konumu itibariyle Dünya'nın doğusu ile batısını birbirine bağlayan ticaret yolu üzerinde bulunmaktadır. Zira Doğu Akdeniz, Türkiye ve Suriye üzerinden Mezopotamya ve Yakındoğu'ya, Süveyş Kanalı ile de Arap Yarımadası'na ve Basra Körfezi'ne ulaşmaktadır. Kıyısı olan devletler ile Avrupa, Güneydoğu Asya ve Afrika ülkelerine yapılan deniz ticaretinin düğüm noktası olan Doğu Akdeniz'in önemi, Süveyş Kanalı'nın açılması sayesinde Avrupa-Uzakdoğu hattı, Ümit Burnu'ndan geçen yola göre 7.000 deniz mili kısalmış olmasıyla daha da artırmıştır.

⁸ "Osmanlı Tarihi Uygarlığı," erişim tarihi 16.02.2012, <http://www.scribd.com/doc/75580345/72036939-Osmanli%C4%B1-Tarihi-Uygarli%C4%B1%C4%9F%C4%B1>.

⁹ Diğer yandan, İberik (Portekiz) İspanya gücü ve Osmanlılar ile olan mücadelesi Osmanlı deniz üstünlüğünün 16'ncı yüzyıldan sonra zayıflamasında etkili olmuş iken, daha sonra (17 ve 18'nci yüzyıllarda) ise bu zayıflamada Rusya'nın yükselen gücü rol oynamıştır.

¹⁰ "Osmanlı Döneminde Bir İmparatorluk Dili Olarak Türkçe," erişim tarihi 16.02.2012, <http://www.osmanli.org.tr/osmanlidaegitim.php?bolum=7&id=200>.

¹¹ "Osmanlı Döneminde Bir İmparatorluk Dili Olarak Türkçe," erişim tarihi 16.02.2012, <http://www.osmanli.org.tr/osmanlidaegitim.php?bolum=7&id=200>.

¹² Kurumahmut, *Ege'de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar*, 8.

Adalar açısından bakıldığında Sicilya, Malta, Messina, Meis ve Kıbrıs Doğu Akdeniz’in önemli adalarını teşkil etmekte ise de, Doğu Akdeniz’in jeopolitik ve jeostratejik açıdan en önemli adasının Kıbrıs olduğunu söylemek mümkündür. Zira Kıbrıs, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz’in kontrol edilmesindeki işlevinden dolayı ilgi odağıdır. Adanın stratejik değeri, özellikle deniz ticaret yolları ile başlıca hava yollarından biri üzerinde bulunması ile artmakta ve menfaat çatışmalarına sahne olmaktadır. Ada, bütün Ortadoğu ülkelerini kontrolünde bulunduran “sabit bir uçak gemisi” gibidir.¹³ Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Ürdün tamamen, Irak ve Mısır ise kısmen bu geminin menziline sahiptir. Ortadoğu Bölgesinin kalbi, İskenderun-Basra-Süveyş üçgenidir. Kıbrıs, coğrafi mevki itibarıyla bu üçgenin iki köşesi olan İskenderun ve Süveyş’i kontrol altında bulundurmaktadır. Ortadoğu’da hâkimiyet kurmak iddiasında olan devletler için Kıbrıs Adası, Ortadoğu’ya giriş anahtarıdır.¹⁴ Tarihin ilk çağlarından beri ister deniz hâkimiyet teorisi,¹⁵ ister kara hâkimiyet teorisi olsun,¹⁶ Asya-Avrupa-Afrika hatta Asya-Pasifik bölgesinde etkin olmak isteyen güçler, öncelikle bu hedeflerine ulaşmak için Doğu Akdeniz Havzası’na hâkim olma ve bu alanı kontrol altında bulundurma ihtiyacını hissetmiştir.

¹³ Altınur Kılıç, “1571 yılındaki Fetihden Günümüze Kıbrıs Gerçeği,” 20.02.2011, erişim tarihi 26.10.2011,

<http://www.ilk-kursun.com/2011/02/1571-yilindaki-fetihden-gunumuze-kibris-gercegi/>.

¹⁴ Kaya, Uluslararası Deniz Hukuku, 1.

¹⁵ Ahmet Fasil, “Jeopolitik Konuma Farklı Bir Bakış,” erişim tarihi 16.02.2012,

<http://www.hikayeler.net/yazilar/45522/jeopolitik-konuma-farkli-bir-bakis/>.

Deniz Hâkimiyet Teorisi Amerikalı Amiral Alfred Mahan dünya hâkimiyetinin anahtarının denizler olduğu görüşünü savunmuştur. Mahan’a göre denizler büyük bir üstünlük aracıdır ve kuvvetli bir deniz gücüyle dünya hâkimiyeti sağlanabilir.

¹⁶ Ahmet Fasil, “Jeopolitik Konuma Farklı Bir Bakış,” erişim tarihi 16.02.2012,

<http://www.hikayeler.net/yazilar/45522/jeopolitik-konuma-farkli-bir-bakis/>.

İngiliz, H. Mackinder, 1904’te Tarihin Coğrafi esasları isimli bir eser yazarak burada “kara hâkimiyeti” ile ilgili görüşlerini ileri sürmüştür. İngiliz jeopolitik bilimci Mackinder, teorisini 3 temel üzerine inşa eder: Doğu Avrupa’ya hâkim olan merkez bölgesini kontrol eder. Merkez bölgesine hâkim olan dünya adasını kontrol eder. Dünya adasını kontrol eden dünyayı kontrol eder. Mackinder siyasi başarılar adına fiziki imkânlara büyük önem vermiştir. Mackinder’e göre dünya hâkimiyeti halen merkez bölgesine hâkim olan Rusya’nın olabilir. Başarılı olabilecek bir harp için Mackinder Fransa’yı başlangıç, İngiltere’yi hava meydanı, ABD ve Kanada’yı insan, endüstri ve kaynak gücü olarak görmekte ve hâkimiyet adına bu güçlerin birleşmesini zorunlu görmektedir.

Doğu Akdeniz Havzası'nda yaşayan topluluklardan, bahse konu bölgelere hâkim olma arzusu ve/veya imkân-kabiliyetine sahip olmayan ülke ve toplulukların ise bu mücadelenin dışında kalma lüksü mevcut değildir. Mücadeleye, hâkim olma isteğiyle olmasa bile bir başka gücün iradesiyle zorlanmaları kaçınılmazdır. Öte yandan küresel güçler doğrudan kendi ihtiyaçları için olmadığı durumlarda bile kaynakların diğerleri tarafından kullanılmasını engelleyebilmektedir. Böylece muhtemel rakiplerinin gelişimini önleme amacıyla Doğu Akdeniz Havzası'nda ulaşım, enerji kaynağı ve askeri bağlamda kendi lehine, rakiplerinin ise aleyhine olacak düzenlemeler tatbik etmeye çalışmaktadır.

Zira tarihsel süreçte küresel ve bölgesel güçler, hem kendi menfaat ve güvenliklerini uzak mesafelerden koruma, hem de diğer devletleri tehdit ve baskı altında tutma gayreti ile Doğu Akdeniz'e yerleşme ve Doğu Akdeniz'i denetim altında tutma çabasında olmuştur. Esasen Ortadoğu'nun kontrol edilmesi, gerektiğinde müdahale imkânının elde bulundurulması, Kuzey Afrika'nın benzer şekilde kontrol altında tutulması, Rusya'nın güneye inme ve batılı güçlerin Rusya'yı engelleme çabası Doğu Akdeniz'i askeri bir mücadele alanı haline getirmiştir. Nitekim; bu nedenle Osmanlı Devleti Rodos, Girit ve Kıbrıs'ı elde bulundurmaya ciddi gayret sarf etmiştir. Günümüzde ise;

- İngiltere'nin terk etmiş gibi görünse de Kıbrıs'ta üsler aracılığıyla halen mevcudiyeti ve Körfez Krizi sırasında Kıbrıs'taki bu üslerini kullanmış olması,¹⁷

- ABD'nin bölgedeki kimi fiziki ileri üslerine (İncirlik/Adana, Suda/Girit, Gaeta/İtalya vb.) ilave olarak uçak gemisi gruplarını Akdeniz'de dolaştırması,

- Rusya'nın hemen her dönemde Doğu Akdeniz Havzası'nda üs edinme gayretleri (şimdilerde Tartus),¹⁸

¹⁷ Osman Metin Öztürk, *Kıbrıs Annan Belgeleri I, II, III Üzerine Değerlendirmeler* (Ankara: Gazi Kitapevi, 2004), 14.

¹⁸ Kerim Has, "Rusya'nın Suriye Denklemindeki Yeri: İkili ve Bölgesel Çıkarlar," *USAK Stratejik Gündem Dergisi*, 06.09.2011, 22.

- Fransa’nın 1 Mart 2007’de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile Baf kentinde bulunan “Andreas Papandreu Hava Üssü”nün kullanımını da içeren bir askeri işbirliği antlaşması imzalaması bu çabalara birer örnektir.¹⁹

Aslında Doğu Akdeniz ve Kıbrıs, sadece bölgesel ve küresel üstünlük sağlama mücadelesi açısından değil, barış ve istikrara katkı sağlanması açısından da önemli bir coğrafyadır.²⁰ Bölgenin, Ortadoğu’da ortaya çıkmış kriz, gerginlik ve çatışmalarda insani ve askeri açıdan etkin roller oynadığı bilinmektedir. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri, 1980’li yılların ilk yarısında Lübnan’da yaşanan kanlı olaylar sırasında, bu ülkedeki vatandaşlarını Kıbrıs Adası üzerinden tahliye edebilmiştir. Bu örnekler, Doğu Akdeniz’in Ortadoğu’ya hâkimiyet ve istikrarda ne kadar önemli rol oynadığının bir göstergesidir.

Diğer yandan, Doğu Akdeniz’in önemi artarak sürmektedir. Bu önem ulaştırma ve enerji boyutlarında zemin bulmaktadır. Akdeniz’de yılda ortalama 220.000’den fazla gemi seyir halinde bulunmakta, dünya denizlerinin sadece % 1’ini kapsayan bir deniz alanı olmasına rağmen dünya deniz trafiğinin 1/3’ü Akdeniz’de gerçekleşmektedir.²¹

Atlas Okyanusu ile Akdeniz’i bağlayan Cebelitarık Boğazı ise her gün 170’den fazla gemiye geçiş imkânı sağlamaktadır. Bu sayı Hint Okyanusu ve Kızıl Deniz ile Akdeniz’i bağlayan Süveyş Kanalında ortalama 49,²² Akdeniz ve Karadeniz’i birbirine bağlayan Türk Boğazlarında (İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı) ise yaklaşık 150’dir. Türk Boğazları’nda bu rakamın 2001 yılında 65 olması söz konusu hareketliliğin logaritmik şekilde artma eğiliminde olduğunu

¹⁹ Müfide Zehra Erkin, “AB’nin Kıbrıs Stratejisi...,” *Cumhuriyet Gazetesi*, erişim tarihi 17.02.2012, <http://cumhuriyet.com.tr/?hn=211208>.

²⁰ Erişim tarihi 14.10.2011,

<http://www.tasam.org/modules.php?name=news&file=article&sid=308.htm>.

²¹ “Mediterranean Sea,” erişim tarihi 12.10.2011,

<http://www.essentialcrystalsalt.com/crystal-salt/dead-sea-salt-scrub-reviews>.

²² Kaya, Uluslararası Deniz Hukuku, 8.

göstermektedir.²³ Akdeniz ve Karadeniz'i birbirine bağlayan Türk Boğazları'ndan 2009 yılında 49.453 adet, 2010 yılında ise 51.422 adet gemi geçmiştir.²⁴

Öte yandan 2010 yılında Türkiye'de; 5.8 milyon adet konteynır, 101 milyon ton kuru yük, 1.5 milyon adet araç hareketi gerçekleşmiştir. Türk limanlarının indirme-bindirme kapasitesi ise 200 milyon tona erişmiştir. Bu rakamın mevcut ihtiyaçlar göz önüne alınarak 4 yılda 400 milyon tona çıkarılması hedeflenmektedir.²⁵ Söz konusu hareketliliğin yaklaşık %32'si Doğu Akdeniz limanları üzerinden gerçekleşmiştir.²⁶ Ayrıca, Marmara ve Karadeniz liman kapasiteleri de Ege ve Akdeniz'deki trafik yoğunluğunu artırmaktadır. Bu verilere göre, Akdeniz'de Türkiye'ye yönelik deniz trafiğinin sekteye uğraması, dış alım/satımı ve akaryakıt sevkiyatını sadece ulusal boyutta değil, uluslararası ve küresel boyutta önemli ölçüde etkileyecektir.²⁷ Tüm bu veriler; Doğu Akdeniz'in, daha önce de belirtildiği üzere Cebelitarık, Süveyş ve Karadeniz üzerinden işleyen deniz ticaretini kontrol edebilen önemli bir coğrafya olduğunu ve üzerinde yer alan deniz trafik hatlarının dünya ticareti için hayati önemi haiz olduğunu açıkça teyit etmektedir. Sadece Süveyş Kanalı'ndan, 105 farklı ülkeden yıllık ortalama 18.000 gemi geçtiğine dair verilere bakıldığında dahi söz konusu ticaretin korunması ve/veya engellenmesinin ticari olduğu kadar askeri öneminin de bulunduğu kolayca anlaşılacaktır.²⁸

²³ "Deniz Taşıtları ve Denizyolu Taşıma İstatistikleri," Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, erişim tarihi 07.09.2011, <http://www.denizcilik.gov.tr/dm/istatistikler/ResmiIstatistikler/>.

²⁴ "Deniz Taşıtları ve Denizyolu Taşıma İstatistikleri," Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, erişim tarihi 07.09.2011, <http://www.denizcilik.gov.tr/dm/istatistikler/ResmiIstatistikler/>.

²⁵ "İhracatçı Limanlara Sığmıyor," Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği, erişim tarihi 17.02.2012, <http://www.utikad.org.tr/haberler/default.asp?id=8583>.

²⁶ "Deniz Taşıtları ve Denizyolu Taşıma İstatistikleri," Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, erişim tarihi 11.09.2011, <http://www.denizcilik.gov.tr/tr/istatistik-dosyalar/brosur/default.htm>.

²⁷ Kaya, Uluslararası Deniz Hukuku, 8.

²⁸ "Süveyş Kanalı Seyir İstatistikleri," Süveyş Kanalı Resmi İnternet Sitesi, erişim tarihi 08.10.2011, <http://www.suezcanal.gov.eg/TRstat.aspx?reportId=4>.

Enerji açısından ele alındığında bu bölge, Ortadoğu ve Hazar Bölgesi enerji merkezleri ile buralardaki boru hatlarını da kontrolünde bulundurmaktadır. 13 Temmuz 2006 tarihinde Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattının devreye girmesi ile beraber, Hazar Denizi’nin doğusundaki ülkeler için önemli bir ithalat ve ihracat kapısı durumuna gelmiş olan İskenderun Körfezi, Doğu Akdeniz’i tamamıyla etkisine almıştır. BTC ve Kerkük-Yumurtalık hattına Samsun-Ceyhan hattı da ilave edildiğinde,²⁹ Doğu Akdeniz Bölgesi’ne Türkiye çıkışlı petrol miktarı 170 milyon tona başka bir ifade ile dünyanın 2010 yılında tüketmiş olduğu petrolün % 7’sine ulaşacaktır.³⁰ Bu veriler de dikkate alınırsa Doğu Akdeniz, gerek bu coğrafyaya ve gerekse bu coğrafyadan Batı’ya yönelik hem enerji hem de ticari emtianın ithalat ve ihracatının geçiş ve ulaşım güzergâhının önemli bir parçasını teşkil etmektedir.³¹

Ayrıca, silah ve askeri maksatla kullanılabilir diğer malzeme akışının kontrol altında bulundurulması, kitle imha silahları ve benzeri materyalin yayılmasının önlenmesinin askeri anlamda önemi bu havzada kendini daha çok hissettirmektedir. Nitekim NATO, bu amaçlara hizmet etmesi amacıyla bölgede “Etkin Çaba Harekâtı’nı” sürdürmektedir.³²

²⁹ “Samsun-Ceyhan Boru Hattı Projesi’nde Önemli Adım,” 22.01.2010, erişim tarihi 18.03.2011, <http://www.sanayiden.com/tr/haber/4/samsun-ceyhan-boru-hatti-projesi-8217;nde-onemli-adim.html>.

³⁰ “Ceyhan İŞGEM’in temeli atıldı,” T.C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, erişim tarihi 17.02.2012, <http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Haberler.aspx?ref=326>.

³¹ Öztürk, *Kıbrıs Annan Belgeleri*, 7.

³² “Dz.K.K.lığının NATO Faaliyetlerine Katılım Durumu,” Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, erişim tarihi 26.10.2011, http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/DzKKUluslarArasiGorevler/NATO_Faaliyetleri.php.

“Etkin Çaba Harekâtı” (Operation Active Endeavour-OAE), ABD’nin terörizme karşı başlattığı harekâta NATO tarafından sağlanan destek çerçevesinde icra edilmektedir. Harekât, ülkeler tarafından tahsis edilen 2-3 fırkateynden oluşan bir süstü görev grubu veya NATO Daimi Deniz Görev Grupları (SNMG-1 ve SNMG-2) tarafından Akın Harekâtı (Surge Operations) şeklinde desteklenmektedir. Türk Deniz Kuvvetleri, Etkin Çaba Harekâtı’na, NATO Daimi Deniz Görev Grubu-2’deki fırkateyne ilave olarak İzmir’de 4 saatlik hazırlık durumda bulunan 1 korvet/ hücumbot ile de destek vermektedir. Ayrıca, Etkin Çaba Harekâtı’na belirlenen dönemlerde periyodik olarak 1 fırkateyn, 1 akaryakıt gemisi ve 1 denizaltı tefirik edilmek suretiyle ilave destek sağlanmaktadır. Etkin Çaba Harekâtı’nın icra edildiği harekât alanının merkezinde

Ayrıca, Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattının Temmuz 2006 ayından itibaren faaliyete geçmesinden sonra dünya deniz ticaretinin önemli odak noktalarından biri haline gelen Doğu Akdeniz'deki deniz ulaştırma hatlarının korunması ve enerji güvenliğinin sağlanması diğer bir önemli konudur.

Bu nedenle Türk Deniz Kuvvetleri de, bölgede enerji başta olmak üzere, deniz ulaştırma hatlarının güvenliğini ve açık tutulmasını sağlamak amacıyla bir takım faaliyetlerde bulunmaktadır. 2004 yılından itibaren NATO'nun Etkin Çaba Harekâtı ile bağlantılı olarak icra ettiği "Akdeniz Kalkanı Harekâtı" bölgedeki muhtemel risk ve tehdit unsurlarına ve yasa dışı faaliyetlere karşı caydırıcılık sağlanması açısından önem arz etmektedir. NATO'nun Ekim 2006 ayındaki Riga Zirvesi sonunda yayımlanan bildiriye, "enerji güvenliğinin sağlanmasının önemini ve bu konudaki milli ve uluslararası girişimlerin desteklenmesini vurgulayan" ifadenin yer alması, Türkiye'nin Akdeniz Kalkanı Harekâtı'nı başlatarak "enerji hatlarının güvenliğinin sağlanması" konusundaki öngörüsünü teyit eder niteliktedir.³³

Enerji taşımacılığının ötesinde, bizatihi Doğu Akdeniz'de bulunduğu ilan edilen doğalgaz ve petrol rezervleri enerji bağlamında ekonomik değere ayrı bir önem kazandırmaktadır. Zira 8 Nisan 2010 tarihinde ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi (USGS-US Geological Survey) tarafından yayınlanan raporda, Kıbrıs, Lübnan, Suriye ve İsrail arasında kalan bölge olan Levant Havzasında 3,45 trilyon metreküp (122 trilyon kübik feetlik) doğalgaz ve 1,7 milyar varil petrol bulunduğu tahmin edildiği

bulunan coğrafi konumuyla Aksaz ve Mersin Deniz Üsleri, 2001 yılından itibaren harekâta iştirak eden gemilere lojistik destek sağlamaktadır.

³³ Doğu Akdeniz bölgesinde Ceyhan Terminali çıkışlı stratejik petrol ulaştırmasının güvenliğini tesis etmek ve dolaylı olarak küresel enerji güvenliğine katkı sağlamak, bölgedeki muhtemel risk ve tehdit unsurlarına karşı varlık göstererek caydırıcılık sağlamak, NATO'nun bölgedeki deniz güvenliği çabalarını desteklemek, muhtemel deniz yetki alanlarında sancak/varlık göstermek amacıyla 1 Nisan 2006 tarihinden itibaren icra edilmektedir. Akdeniz Kalkanı Harekâtı'nda firkateynler, korvetler, karakol gemileri, helikopterler ve deniz karakol uçakları görev yapmaktadır.

belirtilmektedir.³⁴ Bu tahmin dünyanın en büyük doğalgaz yataklarından birinin Doğu Akdeniz’de bulunduğu işaret etmektedir.

ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi tarafından Nil Delta Havzasında ise yaklaşık 1,8 milyar varil petrol; 6,3 trilyon metreküp (223 trilyon kübik feet) doğalgaz ve 6 milyar varil³⁵ sıvı doğalgaz rezervi olduğunun tahmin edildiği,³⁶ Kıbrıs Adası’nın çevresinde ise 8 milyar varil olduğu söylenen petrol rezervinin yaklaşık değerinin 400 milyar dolar civarında olduğu açıklanmıştır.³⁷ Ayrıca “Herodot” olarak adlandırılan Girit’in güney ve güneydoğusundaki alanda biri 1,5, diğeri 2 trilyon metreküp olmak üzere toplam 3,5 trilyon metreküplük doğalgaz bulunmaktadır.³⁸ Bu bağlamda; Doğu Akdeniz’de yaklaşık olarak toplam değeri 1,5 trilyon dolar olan 30 milyar varil petrole eşdeğer hidrokarbon yatakları bulunduğu değerlendirilmektedir. 2010 yılı tüketim miktarları dikkate alındığında, Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon rezervinin, Türkiye’nin yaklaşık 572 yıllık, Avrupa’nın ise 30 yıllık doğal gaz ihtiyacını karşılayabilecek seviyede olduğu anlaşılmaktadır.³⁹ Arama çalışmalarının halen birçok bölgede devam ettiği ve olası yeni sahaların keşfi ile ilan edilmiş bu rezervlerin daha da artacağı düşünüldüğünde, enerji bağlamında Doğu Akdeniz’in önemi bir kat daha artmaktadır. Diğer yandan, hem petrol hem de doğal gazın varlığına delalet ettiği gibi,

³⁴ Jessica Robertson, “Natural Gas Potential Assessed in Eastern Mediterranean,” 04.08.2010, erişim tarihi 01.09.2011, <http://www.usgs.gov/newsroom/article.asp?ID=2435>.

³⁵ 0,715 milyar metreküp.

³⁶ USGS Fact Sheet 2010-3027, “Undiscovered Oil and Gas of the Nile Delta Basin, Eastern Mediterranean,” erişim tarihi 24.08.2011, <http://geology.com/usgs/nile-delta-oil-and-gas/>.

³⁷ Bahadır Selim Dilek, “Akdeniz’de Sanal Petrol Oyunu,” erişim tarihi 16.02.2012, http://www.emo.org.tr/ekler/c03b704bd986e_ek.pdf?dergi=508.

³⁸ Erişim tarihi 17.02.2012, <http://www.sfakia-crete.com/forum2/read.php?3,4992>.

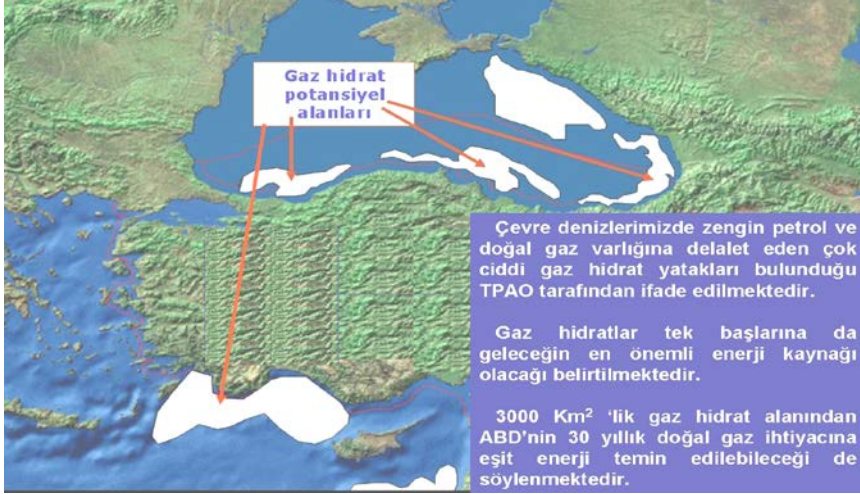
³⁹ Türkiye’nin 2010 yılındaki yıllık doğalgaz ihtiyacının 37 milyar metreküp, 2009 yılındaki yıllık tüketim miktarının 35,1 milyar metreküp olarak gerçekleştiği, yıllık petrol tüketiminin ise 30 milyon ton olduğu dikkate alındığında; Doğu Akdeniz’de bulunan ortalama yaklaşık 20 trilyon metre küp doğal gazın Türkiye’nin 572 yıllık ihtiyacını karşılayabilecek bir potansiyele sahip olduğu hesaplanmıştır. AB üyesi ülkelerin yıllık doğalgaz ihtiyacının 500 milyar metreküp olduğu düşünüldüğünde Kıbrıs-İsrail-Mısır-Girit bölgesindeki söz konusu rezervlerin (toplamda 15 trilyon metreküp) önümüzdeki 30 yıl Avrupa’nın doğalgaz ihtiyacını karşılayabileceği görülmektedir.

geleceğin enerji maddesi olarak da ifade edilen gaz hidrat yatakları⁴⁰ Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın (TPAO) tespitlerine göre Karadeniz'in yanı sıra Doğu Akdeniz'de de bulunmaktadır.⁴¹ 3.000 kilometrekarelik bir gaz hidrat yatağının ABD'nin 30 yıllık enerji ihtiyacını karşılayabildiği belirtilmektedir. İsrail'in zengin doğal gaz

⁴⁰ Neslihan Ocakoğlu, *Gaz Hidratlar ve Önemi: Türkiye Çevresinde Denizlerde Gaz Hidrat ve Hidrat ve Sığ Gaz Aramaları* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, 2009), 1. Gaz Hidratlar su ve hafif doğal gazların ki genellikle metan gazı karışımından doğal yolla oluşan kristal yapıları katılardır. Gaz hidratların ayrışması sonucu açığa çıkan yüksek hacimli metan gazı geleceğin potansiyel enerji kaynağı olarak görülmekle birlikte; küresel iklim değişikliklerinde de potansiyel bir role sahiptir. Bu sebeplerden dolayı, gaz hidratların hem doğasını anlamaya yönelik hem de dünyadaki potansiyel gaz hidrat rezervlerini araştırmaya yönelik çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar göstermiştir ki, karalarda ve denizlerde gaz hidratların oluşumunu ve kararlılık zonlarını etkileyen temel parametreler; basınç, sıcaklık, jeotermal gradyan, gaz bileşimi, ortamın gözenekliliği, gözenek suyu tuzluluğu ve gaz doygunluğunun derecesidir. Sismik ve akustik yöntemler gaz hidrat aranmasında yaygın olarak kullanılır. Ayrıca sismik yöntemlerin yetersiz olduğu durumlarda Doğru Akım Elektrik Özdirenç ve Kontrollü Kaynak Elektromanyetik Yöntemler kullanılır. Türkiye çevresindeki denizler genellikle sığ derinliklerde yüksek oranda gaz hidrat ve hidratin altında kapanlanan serbest gaz potansiyeline sahiptir. Karadeniz ve Akdeniz'de gaz hidratla ilişkili olarak çok sayıda gaz bacaları, gaz sızıntıları, gaz cepleri ve çamur volkanlar keşfedilmiştir.

⁴¹ Bu konuda uzman Prof. Dr. Günay Çiftci "Dünyadaki hidratların çoğunun derin deniz tabanı altında binlerce kilometrelik alanları kapsayan yerlerde bulunduğunu, dünya çapında gaz hidratlarda tutulan metan gazı miktarının dünyadaki tüm fosil yakıtlarında tutulan karbonun iki katı olduğunu, dünyadaki gaz hidrat yataklarının rezervinin 3 bin 700 trilyon ile 10 milyon trilyon metre küp arasında olduğunu ve Karadeniz'in dünyada sayılı hidrat yataklarından olduğunu, petrol endüstrisi ve hükümetlerin dünyada, buza benzer enerji mineralleri olan gaz hidratları araştırmaya başladıklarını, bu kapsamda Japonya Hükümeti 1995 yılında ulusal bir program oluşturarak, Japan National Oil Corp (JNOC) Kanada'nın McKenzie Deltası'nda sondajla arama çalışmaları yaptığını, 2015 yılında ekonomik üretimi planladığını, ABD'nin güneydoğu kıta yamacındaki Blake Platosu'nda yaklaşık 3 bin metre karelik hızlı çökme alanında ABD'nin yıllık gaz tüketiminin yaklaşık 30 katına eşit metan rezervi saptandığını, gaz hidratların büyük bir olasılıkla petrol ve doğal gaz rezervlerin tükenmesiyle, dünyanın gelecekteki enerji kaynağı olacağını, petrol şirketlerinin yerini sonunda hidrat şirketlerinin alacağını düşünülüğünü, Türkiye'nin Karadeniz, Ege ve Akdeniz ile üç tarafı çevrili ve bir iç deniz olan Marmara Denizi ile yaklaşık 7 bin kilometrelik kıyı uzunluğuna sahip bulunduğunu, bir denizci ülkesi olması gereken Türkiye, denizlerindeki enerji, maden ve endüstriyel hammadde kaynaklarını yeterince değerlendiremediğini, Akdeniz'de Antalya Körfezi'nde ve Girit Adası civarında gaz hidratların varlığının tahmin edildiğini, özellikle Karadeniz'in Almanya, Fransa, Rusya ve ABD tarafından son üç yılda yoğun olarak araştırıldığını, Karadeniz'deki gaz hidratin yüzeye yakın bir yerde bulunduğunu, gazın altında büyük miktarda petrol ve doğalgazın bulunabileceğini, dünyada sadece Sibiry'a kadaran gaz hidrat çıkartıldığını" ifade etmektedir.

bulduğunun belirtildiği alanlar ile aşağıdaki haritada gaz hidrat bulunduğunu gösteren alanların birbiri ile örtüşüyor olması ilginçtir ve bulguların doğruluğuna delalet etmektedir. Aşağıdaki haritada görüleceği üzere Antalya Körfezi ve civarı zengin gaz hidrat yatakları doludur ve bu alan yaklaşık 80.000 kilometrekaredir.

Şekil-1 Gaz Hidrat Yataklarını Gösterir Harita⁴²

2. DOĞU AKDENİZ'DE DENİZLERİN PAYLAŞIM MÜCADELESİ

Doğu Akdeniz'in çok boyutlu (askeri, ticari, ulaştırma v.s.) stratejik öneminin yanı sıra, sahip olduğu düşünülen yüksek enerji potansiyeli doğal olarak kaynakların ve dolayısıyla denizlerin paylaşımı mücadelesini de beraberinde getirmiştir. Bu mücadelede Doğu Akdeniz'e kıyıdaş devlet/yönetimlerin tutumlarını özetlemeden önce, ağırlıklı teamül hukuku şekline dönüşmüş 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nden ve ilgili hükümlerinden kısaca bahsetmek faydalı olacaktır.

⁴² TPAO Strateji Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanan bir sunumdan alınmıştır.

2.1. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Açısından Değerlendirme

Devletler 1958 yılından itibaren toplanan deniz hukuku konferansları yolu ile 20'nci yüzyılın ikinci yarısında denizlerde sahip oldukları egemenlik haklarını büyük oranda genişletmiştir. Klasik deniz alanları olan karasuları, bitişik bölge ve balıkçılık bölgesi gibi dar deniz alanlarından başka, devletlere belirli konularda egemen haklar ve yetkiler tanıyan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi nispeten çok daha geniş deniz alanları uluslararası hukuka yerleşmiştir. Önceleri teamül olarak uygulanan Münhasır Ekonomik Bölge (MEB),⁴³ 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ile yazılı ve pozitif düzenlemeye kavuşmuştur. MEB, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren en çok 200 deniz mili genişlikte bir

⁴³ Bugün münhasır ekonomik bölge olarak bilinen deniz alanının devlet uygulamalarına girmesinin; 23 Temmuz 1947 tarihli Şili'nin kıta sahanlığı ve bitişik 200 millik bir alan üzerinde egemenlik iddiasında bulunduğu başkanlık açıklamasıyla gerçekleştiği iddia edilmektedir. Daha sonra Peru, 1 Ağustos 1947'de ve benzer şekilde, diğer devletlerin kıydan 200 mile ulaşan bir deniz alanında seyrüsefer serbestilerini engellemeyen bir koruma, saklama ve araştırma bölgesi kurma bildirisini açıklamıştır. Kavramın ilk devresinde diğer Latin Amerika devletlerinin 200 millik deniz bölgelerini yasama kararlarıyla kurdukları görülmektedir.

1945'te kıydan uzak kaynakların farkına büyük ölçüde varılması sonucu ABD, iki başkanlık bildirisi ile daha önceden açık deniz alanı olarak kabul edilen bir bölgede iddialarda bulunuyordu. 1945 öncesinde, denizlerin bölünüşü bilindiği gibi karasuları ve açık deniz şeklindeydi, ayrıca bitişik bölge kuramı da milletlerarası hukuka yerleşmeye başlamıştı. ABD bu dönemde 3 mil karasuları genişliğinin önemli taraftarlarındandı. Truman'ın yayınladığı bildirimler, Kıta Sahanlığı, deniz yatağı ve toprak altının doğal kaynakları üzerinde yetki ve kontrol iddiasında bulunuyordu. 1970'lerin ikinci yarısında birçok devlet, tek taraflı olarak 200 millik bölge uygulamaya başladıklarında, münhasır ekonomik bölge kavramı ile istemeyerek de olsa tanıştılar. Bu uygulamanın yaygın hale gelmesiyle birlikte, birçok yazar, milletlerarası örf ve adet hukukunun sahilard devletle 200 millik alanda haklar ve yetkiler uygulamaya imkân verdiğini ileri sürmeye başladılar. Bunun bir sonucu, 1980'lerin ortalarında milletlerarası hukukta münhasır ekonomik bölgenin geçerliliği ile ilgili doktrinsel yazılarda tartışmalar, kavramın ortaya çıkışındaki ilk on yıla göre daha ayrılabilir hale geldi. Bu görüşlerden 1979 yılından bu yana baskın olan görüşe göre, MEB'in III. BMDHK'da bir pozitif hukuk kuralı olarak ortaya çıktığını iddia etmektedir. Bu görüşe değişik gruptaki yazarlar, MEB'in özel niteliğinde farklı düşüncelerine rağmen katılmaktadırlar. Bu yazarların hemen hemen hepsine göre, genel örf ve adet hukuku bütün sahilard devletlere 200 millik MEB kurmaya izin vermektedir. *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi (UHP) Cilt 2 Sayı 5 (2006): 50-74.*

alandaki, deniz yatağı ve toprak altı ile üzerindeki suların canlı ve cansız doğal kaynaklarını araştırma,⁴⁴ işletme, muhafaza ve yönetim hakkını ilgili devlete tanımaktadır.⁴⁵ İlgili devletler bu deniz alanında bazı yetkilerin uygulanmasını içeren egemenlik haklarını da kullanabilmektedir.⁴⁶ Bu bakımdan artık günümüzde MEB, cansız kaynakların işletimini öngören kıta sahanlığı haklarından daha fazlasını ilgili devlete sağlaması açısından çok daha önemli bir kavram haline gelmiştir. MEB’e ilişkin hükümler 1982 BMDHS’nin 55-85’inci maddeleri arasında düzenlenmiştir.

MEB’in belirlenmesi için “ilan” ve “antlaşma” şeklinde iki ayrı ya da bütünler yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemlerden MEB ilan etmek için 1982 BMDHS’nin 75’inci maddesi gereğince sahildevletinin ilan ettiği MEB’i gösteren harita yayımlayarak veya coğrafi koordinatlara ilişkin listeleri gerektiği şekilde yayımlayarak bunların bir nüshasını BM Genel Sekreteri’ne göndermesi gereklidir.

1982 BMDHS kıyı devletine karasularında ve devamında münhasır ekonomik bölge ilan etme hakkını vermektedir. Öte yandan 1982 BMDHS’nin 74’üncü maddesi, sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında MEB sınırlandırılmasının hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşması amacıyla Uluslararası Adalet Divanı Statüsü’nün 38’inci maddesinde belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun olarak antlaşma ile yapılması gerektiğini de belirtmektedir.⁴⁷ Özetle, Sözleşme

⁴⁴ Petrol ve diğer madenlerin yanı sıra, sudan, akıntılardan ve rüzgârlardan enerji üretimi gibi faydalanma da dâhildir.

⁴⁵ MEB’e ilişkin hükümler 1982 BMDHS’nin 55-85’inci maddeleri arasında düzenlenmiştir. En fazla 200 deniz miline kadar uzanan MEB, karasularının ölçülmeye başladığı hattan itibaren ölçülmeye başlamaktadır (Md. 57; Md. 5-16). Sözleşme, eğer deniz genişliği, bu genişliği karşılayacak kadar büyük değil ise, kıyı devletleri arasında anlaşma yapılmasını öngörmektedir. Ayrıca Sözleşme, MEB ilan eden kıyı devletinin ilan ettiği MEB’i gösteren harita yayımlayarak bir nüshasını BM Genel Sekreterliğine göndermesi gerektiğini belirtmektedir (Md. 75 Para.2).

⁴⁶ Bu bölgede kıyı devletinin yapay adalar, tesisler ve yapılar kurma ve kullanma, bölgesel araştırmalar yapma, deniz çevresini koruma ve gözetme, gümrük, maliye, sağlık ve göçle ilgili düzenlemeler yapma hakkı vardır.

⁴⁷ 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin ilgili 74. ve 83. Maddeleri, uluslararası yargı ve hakemlik kararlarındaki anlayışı aynen yansıtmaktadır. Bu maddeler, hem kıta sahanlığı

ve uluslararası yargı kararları hakkaniyete uygun bir çözüm için; “ilgili tüm taraflar arasında varılacak bir antlaşmadan” bahsetmektedir.⁴⁸ Bununla birlikte MEB’in tek taraflı ilan edilemeyeceğine ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır.

2.2. Doğu Akdeniz’de Kıyıdaş Devletlerin Tutumları

Doğu Akdeniz’de ise devletlerin tüm kıyıdaşlarla antlaşmadan ziyade MEB’ini tek taraflı olarak ilan etme ve ikili antlaşmalar yapma yolunu seçtikleri görülmektedir. Bu kapsamda, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY),⁴⁹ Libya,⁵⁰ Suriye,⁵¹ Lübnan⁵² ve İsrail⁵³ MEB ilanında bulunmuştur.

hem de MEB sınırlandırması için “kıyıları karşıt ya da bitişik olan devletler arasında kıta sahanlığı sınırlandırması Uluslararası Adalet Divanı Statüsü’nün 38. Maddesinde belirtildiği şekli ile uluslararası hukuk kurallarına dayanan bir antlaşma ile ve hakça çözüm bulmak maksadı ile yapılır” prensibini kabul etmektedir.

⁴⁸ Örnek kararlar: 1977 tarihli İngiltere-Fransa Davası, 1983 tarihli Gine-Gine Bissau davası, 1992 tarihli Kanada-Fransa Saint Pierre & Miquelon Davası, 1999 tarihli Eritre-Yemen Davası, 2009 tarihli Romanya-Ukrayna “Yılan Adası” Davası.

⁴⁹ Sema Sezer, “Doğu Akdeniz’de Rum Petrol Arama Ruhsatları ve Ekonomik Bölge Anlaşmaları” konulu tebliğ, Doğu Akdeniz Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi’nin (DAÜSAM) “International Conference on Middle East and North Cyprus Relations: Perspectives in Political, Economic and Strategic Issues” başlıklı konferansı, 20-21 Mart 2008-Gazi Magosa. GKRY tarafından BM’ye MEB ilanı maksatlı verilen bu harita ilk olarak Doğu Akdeniz Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi’nin (DAÜSAM) 20-21 Mart 2008’de Gazi Magosa’da düzenlediği “International Conference on Middle East and North Cyprus Relations: Perspectives in Political, Economic and Strategic Issues” başlıklı konferansta ASAM Kıbrıs-Yunanistan Uzmanı Sema Sezer tarafından kaleme alınarak sunulan ve daha sonra da çeşitli dergilerde yayımlanan “Doğu Akdeniz’de Rum Petrol Arama Ruhsatları ve Ekonomik Bölge Anlaşmaları” tebliğinde yayımlanmıştır. BM sitesinde bir süre bulunan harita daha sonra kaldırılmıştır.

⁵⁰ “UN, 2011, Table of claims to maritime jurisdiction (as at 15 July 2011),” Birleşmiş Milletler, erişim tarihi 07.01.2012,

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/table_summary_of_claims.pdf.

27 Mayıs 2009’da, Libya Genel Halk Komitesi tarafından çıkarılan bir yasa ile 200 deniz mili genişlikte olacak şekilde Birleşmiş Milletler’e beyan edilmiştir.

⁵¹ “UN, 2011, Table of claims to maritime jurisdiction (as at 15 July 2011),” Birleşmiş Milletler, erişim tarihi 07.01.2012,

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/table_summary_of_claims.pdf.

2.2.1. GKRY

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Avrupa Birliği’nin desteğini de alarak 2 Nisan 2004’te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye’nin haklarını yok sayarak “Kıbrıs Cumhuriyeti” adına 21 Mart 2003 tarihinden geçerli olmak üzere münhasır ekonomik bölge ilanında bulunmuştur.⁵⁴ GKRY, 17 Şubat 2003 tarihinde Mısır, 17 Ocak 2007 tarihinde Lübnan ve 17 Aralık 2010 tarihinde İsrail⁵⁵ ile MEB sınırlandırma antlaşmaları imzalamıştır. GKRY’nin Lübnan ile imzaladığı anlaşma Türkiye’nin girişimleri neticesinde Lübnan iç hukukunda henüz onaylanmamıştır. Ayrıca, GKRY’nin Suriye ile sınırlandırma antlaşması müzakereleri yürüttüğüne,⁵⁶ Libya ile bir sınırlandırma antlaşması yapma arayışı içinde olduğuna dair bilgiler açık kaynaklarda mevcuttur.⁵⁷

⁵² “UN, 2011, Table of claims to maritime jurisdiction (as at 15 July 2011),” Birleşmiş Milletler, erişim tarihi 07.01.2012,

<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/LBN.htm>.

⁵³ Birleşmiş Milletler Daimi Temsilciliği aracılığıyla 12 Temmuz 2011 tarihinde MEB sınırlarını gösteren koordinat listesini Birleşmiş Milletler’e bildirerek MEB ilanında bulunmuştur.

⁵⁴ Türkiye, 2 Mart 2004 tarihinde BM genel sekreterliğine bir nota vererek, Türkiye’nin uluslararası hukuktan doğan haklarının mevcut olduğunu BM nezdinde bildirmiştir. (Türk Dışişleri Bakanlığı’nın 30 Ocak 2007 tarihli basın bildirisini.) Bu antlaşmanın imzalanmasından sonra Türkiye tarafından antlaşmanın Türkiye ve KKTC’nin Kıbrıs Adası’nın etrafındaki deniz alanlarında mevcut hak ve menfaatlerini dikkate almadığı, GKRY’nin tek başına bütün Ada’yı temsil etme yetkisinin bulunmadığı bildirilmiş, her hal ve kârda böyle bir antlaşmanın yürürlüğe konulmaması talep edilmiştir.

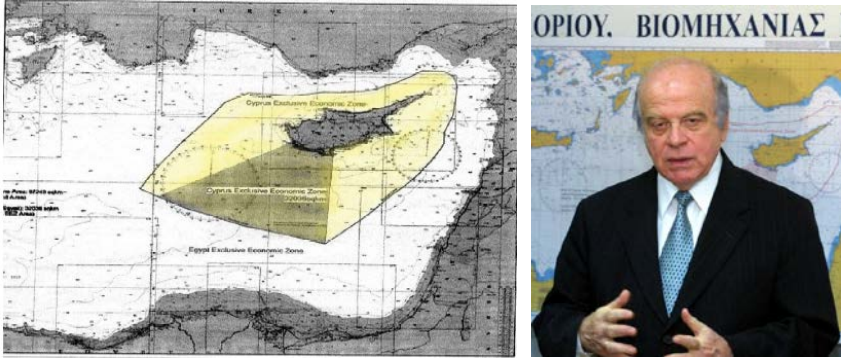
⁵⁵ Dow Jones, “Cyprus, Israel define Sea Border for Energy Search,” 17.12.2010, erişim tarihi 17.12.2010,

http://www.rigzone.com/news/article.asp?a_id=102276&hmpn=1.

⁵⁶ 5 Aralık 2008 tarihinde ise açık kaynaklarda Suriye ve GKRY’nin, bakan düzeyinde hidrokarbon aramalarında işbirliği yapılması ve münhasır ekonomik bölge sınırlarının belirlenmesi konularını görüştüğü, teknik düzeyde görüşmelerin yapıldığı ve bilgi alışverişi için aralarında bir gizlilik anlaşmasına vardıkları haberleri yer almıştır. Bu kapsamda; Ağustos 2010 ayı sonunda GKRY Başkanı Suriye’yi, Kasım 2010 ayında ise Suriye Devlet Başkanı GKRY’yi ziyaret etmiş, özellikle Suriye Devlet Başkanı’nın GKRY ziyareti sonrasında açık kaynaklarda yer alan iki ülke arasında MEB anlaşması imzalandığına dair haberler Suriye tarafından yalanlanmıştır.

⁵⁷ Sertaç Hami Başeren, “Doğu Akdeniz’de İş İştenden Geçmeden...,” erişim tarihi 09.10.2011,

http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95%3Adou-akdeniz-serhat-h-baeren&catid=40%3Amenhasr-ekonomik-boelge&Itemid=54&lang=tr.

Şekil-2 GKRY Tarafından 2004'te İlan Edilen MEB⁵⁸ ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) Eski Dışişleri Bakanlarından Nikos Rolandis'in Bu Haritanın Önünde Çekilmiş Fotoğrafi⁵⁹

Diğer yandan, GKRY 26 Ocak 2007 tarihinde Kıbrıs Adası'nın güneyinde 13 adet petrol arama ruhsat sahası ilan ederek bu sahaları ihale etmiş ve ihale edilen sahalardan 12 numaralı sahaya ait haklar ABD'nin Noble Energy Şirketi tarafından alınmıştır.⁶⁰ Konuya ilişkin son gelişmelere daha sonra değinilecektir.

⁵⁸ GKRY tarafından MEB ilanı maksadıyla BM'ye verilen harita. Bu harita Doğu Akdeniz Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin (DAÜSAM) 20-21 Mart 2008'de Gazi Magosa'da düzenlediği "International Conference on Middle East and North Cyprus Relations: Perspectives in Political, Economic and Strategic Issues" başlıklı konferansta ASAM Kıbrıs-Yunanistan Uzmanı Sema Sezer tarafından sunulan ve daha sonra da çeşitli dergilerde yayımlanan "DOĞU AKDENİZ'DE RUM PETROL ARAMA RUHSATLARI VE EKONOMİK BÖLGE ANLAŞMALARI" tebliğinde yayımlanmıştır. BM sitesinde bir süre bulunan harita daha sonra kaldırılmıştır. Ancak Türk deniz yetki alanlarında araştırma faaliyeti icra etmesine izin verilen Hamburg Üniversitesi Deniz Bilimleri Enstitüsüne bağlı Maria S. Merian isimli geminin faaliyetlerine ilişkin olarak GKRY'nin 1 Aralık 2009'dan itibaren yayınladığı NAVTEX mesajları ile kendi Münhasır Ekonomik Bölgesi'nin belirtilen kısmında bahse konu geminin araştırma yaptığını duyurmuş olması bu haritanın geçerliliğine ilişkin bir son örnektir.

⁵⁹ "Türkiye Dediğini Yapar!," *Akşam Gazetesi*, 13.08.2011, erişim tarihi 17.02.2012, <http://www.aksam.com.tr/turkiye-dedigini-yapar--61139h.html>.

⁶⁰ *Imersia Gazetesi*, 8 Kasım 2010 tarihli haberi ve *Eleftherotipia Gazetesi*, 27 Aralık 2010 tarihli haberi.

GKRY Parlamentosu, 26 Ocak 2007 tarihinde kabul ettiği bir yasa ile Kıbrıs Adası'nın güneyinde 13 adet petrol arama ruhsat sahası ilan ederek bu sahaları ihaleye açmış, ancak ihaleye açılan sahalardan sadece 12 numaralı sahaya ait haklar ABD'nin Noble Energy Şirketi tarafından satın alınmıştır

2.2.2. Yunanistan

Yunanistan ise, deniz yetki alanlarına ilişkin olarak, “Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos ve Meis hattını esas alarak ortay hatta dayalı deniz yetki alanı sınırlandırması” yapmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, Mısır ve Libya ile görüşmeler yapmaya başlamış,⁶¹ ancak bu teşebbüsler Türkiye’nin konuya olan hassasiyetleri ve girişimlerinin de etkisiyle henüz sonuçlanmamıştır. Diğer yandan, Yunanistan GKRY ile bir sınırlandırma antlaşması yapmak üzere uygun bir zaman kollamaktadır.⁶² Ancak herhangi bir anlaşma yapmadan da MEB ilan etme konusu Yunan Meclisinde tartışılmaktadır.⁶³ Ayrıca İsrail’in Yunanistan’ın iddia ettiği MEB’i tanıdığı ve İsrail’in yayınladığı bazı haritalarda, Yunanistan MEB’inin, GKRY MEB’inin devamı olarak gösterildiği de Yunanistan’da zaman zaman dile getirilmektedir.⁶⁴

⁶¹ “Türkiye’ye Akdeniz’de Büyük Oyun,” *Bugün Gazetesi*, 29.11.2011, erişim tarihi 16.02.2012, <http://medyazarazi.com/haber/20111129/452762/0/turkiye-ye-akdeniz-buyuk-oyun.html>.

⁶² Erişim tarihi 23.09.2011, <http://www.sana.sy/tur/237/2010/11/04/317205.htm>.
Dışişleri Bakanlığının 24 Aralık 2008 tarihli, DHGY/354 sayılı “Suriye Petrol ve Maden Kaynakları Bakanı’nın GKRY’yi Ziyareti” konulu yazısı; GKRY’nin Doğu Akdeniz’de takındığı aktif tutum kapsamında, Suriye ile de deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve özellikle enerji konularında işbirliği yapma gayretlerini sürdürmektedir. GKRY’nin, Suriye’nin yanı sıra Yunanistan ile de, önceden mutabakata vardıkları deniz yetki alanı sınırlandırmasını beyan etmek için uygun zamanı kolladığı bilinmektedir.

Alter TV’de 8 Şubat 2011 tarihinde, yayımlanan ve Kostas Hardavelas tarafından hazırlanıp sunulan Atheatos Kosmos (Görünmeyen Dünya) programında; Kostas Hardavelas tarafından, Papandreu’nun Hristofyas’a; “şu anda bu konuda ileri gidemeyeceğini çünkü Türkiye ile sorun olduğunu, büyük bir baskı olduğunu ve bu konunun gelecekte ele alınacağını” belirttiği söylenmiştir.

⁶³ Bayram Çolakoğlu, “Papandreu’dan Sert Açıklama,” erişim tarihi 17.02.2012, <http://balturk.org.tr/papandreudan-sert-aciklama/>.

Yunanistan Başbakanı Yorgo Papandreu Parlamento’da yaptığı konuşmada, LAOS Partisi Başkanı Yorgos Karacaferis’in konuya ilişkin sorusuna yanıtlayan Papandreu, Yunanistan’ın “sadece ana kara kıyılarında değil, tüm adalarda da münhasır ekonomik bölge alanı belirleme hakkı bulunduğunu” belirterek “Türkiye’nin bu konudaki itirazlarının hiçbir temeli bulunmadığını” iddia etti. “Yunanistan’ın Ege ve Doğu Akdeniz’de, Türkiye ile Yunanistan arasında deniz bölgelerinin belirlenmesine yönelik istikşafı görüşmelere iyi niyet ve sorumlulukla katıldığını ve bu konudaki milli stratejisinin temel tezinin, ikili temaslarda bir çözüme varılamaması durumunda, deniz bölgelerinin, sonuçta Lahey Adalet Divanı aracılığıyla belirlenmesi şeklinde olduğunu” söyledi.

⁶⁴ Yorgos Meligonis, “İsrail Yunanistan’ın MEB’ini tanıdı,” *Avgi Gazetesi*, 19.02.2011.

Yunanistan; Girit, Kaşot, Çoban, Rodos, Meis hattını ilgili kıyı kabul ederek Türkiye'yi Doğu Akdeniz'den dışlamaya çalışmakta, GKRY ile birlikte ortay hatları esas alıp bunları hakkaniyete uygun hale getirmekten kaçınarak Türkiye'ye sadece Antalya Körfezi ile sınırlı çok az bir kıta sahanlığı ve MEB alanı bırakmaya yönelik hareket etmektedir. Bu tutum ilgili uluslararası hukuk normları ile bağdaşmamaktadır ve hukuki mesnetten yoksundur. Bu yaklaşımın gerekçeleri ise şu şekildedir;

Öncelikle söz konusu Adalar Yunan ana karası ile Anadolu kıyıları arasında çizilen ortay hatta bakarak “Ters Tarafta” yer alan adalar olduklarından, sınırlandırma konusunda kıyı oluşturamaz ve karasuları dışında kıta sahanlığına sahip olamaz.⁶⁵ Bu husus Uluslararası Hakem Mahkemesi'nin İngiltere ile Fransa arasındaki Kanal kıta sahanlığı uyuşmazlığında açıkça belirtilmektedir.⁶⁶ Bu kapsamda Girit, Kaşot, Çoban, Rodos ve Meis Adalarının bir hatla birleştirilerek Yunanistan için Türkiye'nin sınırlandırma bölgesine cepheli ilgili kıyı şeridini ortadan kaldıran yeni bir kıyı oluşturması mümkün değildir. Herhangi bir sınırlandırma işleminde, aralarından duruma uygun olan prensiplerin seçilebileceği bir hakkaniyet prensipleri listesinin mevcut olduğu ilgili

Son dönemde Doğu Akdeniz'e ilişkin olarak Yunan basın yayın organlarında; İsrail'in henüz resmi şekilde ilan etmese dahi, Yunanistan'ın MEB'ini tanıma yönünde karar aldığına, İsrail'in yayınladığı bazı haritalarda, Noble Energy şirketi tarafından Leviathan Havzası'ndan çıkartılacak doğalgazın Avrupa'ya taşınması amacıyla döşenecek denizaltı boru hattının Yunanistan üzerinden geçeceğine ve bu haritalarda Yunanistan MEB'inin GKRY MEB'inin devamı olarak gösterildiğine, bahse konu haritaların İsrail tarafından Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'na verildiği ancak, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı tarafından resmi bir açıklama yapılmadığına yer verilmiştir.

⁶⁵ Karadeniz'de Romanya ile Ukrayna arasındaki deniz yetki alanlarının paylaşımına ilişkin uyuşmazlığın çözülmesi konusunda 3 Şubat 2009 tarihinde verilen kararda Uluslararası Adalet Divanı, sınırlandırma yapılacak deniz alanına yansımaları olan “İlgili Sahil Şeridi”ni (Relevant Coast) belirlerken Ukrayna'ya ait olan “Serpents” (Yılanlar) Adasını ilgili kıyı olarak dikkate almamış, sınırlandırma için hattın belirlenmesinde karşı sahiller arasında ortay hat (median line) metodunu kullanmış ve bu esaslar üzerinde sınırlandırmaya hükmedilmiştir.

⁶⁶ Delimitation of The Continental Shelf (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and The French Republic), 30 June 1977, 92; 195; 95; 203; International Boundary Cases: The Continental Shelf, Vol. I, Grotius Publications Limited, Cambridge, 1992, s. 363'de yer alan karar referans olarak alınmıştır.

yargı ve hakemlik kararlarından ortaya çıkmaktadır.⁶⁷ Kararlardan ön plana çıkarılan prensip “coğrafyanın üstünlüğü” prensibidir. Coğrafya kavramından, iki ülke arasında sınırlandırmaya konu olan alandaki anakara coğrafyası anlaşılır. En önemli coğrafi unsur anakara kıyılarının uzunluğudur. UAD tarafından bu prensip, *Kuzey Denizi Davaları* kararında, “coğrafyanın yeniden şekillendirilmesi söz konusu olamaz”,⁶⁸ *İngiltere-Fransa Davası* kararında “eşit uzaklık ya da başka herhangi bir sınırlandırma metodunun uygunluğunu coğrafi şartlar belirler”,⁶⁹ *Libya-Malta Davası* kararında “tarafaların kıyıları başlama çizgisini oluşturur”⁷⁰ ve *Tunus-Libya Davası* kararında “kıta denize hâkimdir”⁷¹ şeklinde belirtilmiştir. MEB ve kıta sahanlığının tek davada sınırlandırıldığı kararlarda coğrafyanın üstünlüğü prensibi ön plana çıkarılmıştır.⁷²

Uluslararası mahkemeler, sınırlandırma işlemine başlarken öncelikle iki anakara ülke arasında, anakara ülkelerinin coğrafi özelliklerini yansıtan bir sınırlandırma çizgisi belirlemektedir. Eğer iki ülkenin kıyı uzunlukları yaklaşık ve kıyı şekilleri birbirlerine benzer ise, sınırlandırma çizgisi eşit uzaklık çizgisi olmaktadır. Kıyı uzunlukları arasındaki fark ve kıyı şekillerindeki önemli farklılıklar ise, sınırın eşit uzaklık dışında bir sınır olmasını gerektiren unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷³ Mahkemeler sınırlandırmanın ikinci aşamasında, belirlenen bu sınırın diğer “ilgili” coğrafi unsurlar dikkate alındığında da hakça sayılıp sayılmayacağını değerlendirmektedir. Adalar diğer coğrafi unsurların başında gelmekte ve bu aşamada adalara verilecek etkinin ne olması

⁶⁷ Libya-Malta Davası, par. 46; Maine Körfezi Davası, par. 88; Eritre-Yemen Davası, par. 103.

⁶⁸ Kuzey Denizi Davaları kararı, par. 91.

⁶⁹ İngiltere-Fransa Davası kararı, par. 96.

⁷⁰ Libya-Malta Davası kararı, par. 47.

⁷¹ Tunus-Libya Davası kararı, par. 73.

⁷² Kanada-Fransa Davası kararı, par. 24. Jan Mayen Davası kararı, par. 51-53. Katar-Bahreyn Davası kararı, par. 185.

⁷³ UAD, Libya-Malta, Jan Mayen, Maine Körfezi ve Katar-Bahreyn davalarındaki kararlarında kıyı coğrafyasını en iyi yansıtan eşit uzaklık çizgisi ile sınırlandırmaya başlamıştır. Sadece Eritre-Yemen Davası kararında hakemlik mahkemesi eşit uzaklık çizgisi ile sınırlandırmaya başlamamıştır. Zira üzerinde her iki tarafın da anlaşığı bir tarihi çizgi Mahkeme için başlangıçta temel sınırlandırma çizgisi olarak kabul edilmiştir. Eritre-Yemen Davası kararı, par. 139-164.

gerektiği değerlendirilmektedir. Özellikle anakaralar arasındaki adalara ne kadar etki verileceğini, coğrafi denge ve nüfus, konum ve büyüklük gibi özellikler belirlemektedir. Adaların kıta sahanlığı olsa da, bu durum adaların anakara ülkeleri ile aynı statüde oldukları sonucunu doğurmaz. Adalar bazı durumlarda, özellikleri çerçevesinde sınırlandırma çizgisini ya sınırlı bir biçimde etkilemekte ya da hiç etkilememektedir. Başka bir ülkenin kıyılarına yakın adaların, sınırlandırmadaki rolü çok daha fazla kısıtlamaya tabi tutulmaktadır. Zira iki anakara arasındaki sınırlandırmada bu şekilde konumlanmış adaların anakaraların gerektirdiği sınırlandırma çizgisi üzerindeki “bozma” (distortion) etkisi çok daha fazladır. Dolayısı ile bu şekilde konumlanmış adalara çoğu kez ya çok sınırlı etki verilmekte ya da tümünden ihmal edilmektedir.⁷⁴ Şayet bu adalar, üzerlerinde yaşayan yerleşik nüfus miktarının azlık, ekonomik olarak zayıflık, yerleşim unsurlarının yetersizliği gibi faktörler nedeni ile sosyal olarak zayıf ve çevresindeki anakaralara kıyasla yüzölçümü açısından çok küçük iseler, herhangi bir etki sahibi olmaları çok daha zorlaşmaktadır. Bir başka devletin kıyılarına yakın olmayan, ama iki ana kıta arasındaki eşit uzaklık çizgisi dikkate alındığında diğer ülkeye yakın olan adaların da benzer bir biçimde önemli bir sosyal hayat barındırmadıkça ihmal edildikleri görülmektedir.⁷⁵ Hakça çözüme ulaşılması için, coğrafi unsurların yanında diğer bütün ilgili unsurların da dikkate alınması gereklidir. Bu nedenle sınırlandırmanın bir sonraki aşamasında coğrafya dışı ilgili unsurlar uluslararası mahkemeler tarafından değerlendirilmektedir.⁷⁶

Yargı kararlarına göre ilgili unsurların başında sınırlandırılacak alanlardaki doğal kaynaklar gelmektedir. Doğal kaynakları orantısız paylaştıran bir sınırlandırma çizgisi hakkaniyete uygun bir sınır olarak

⁷⁴ İngiltere-Fransa Davası kararı, par. 183, 184, 187, 192.

⁷⁵ Katar-Bahreyn Davası kararı, par. 219.

⁷⁶ Örneğin, Tunus-Libya davası, par. 81; Gine-Gine Bissau davası, par. 112. L.L. Herman, ‘The Court Giveth and the Court Taketh Away: an Analysis of the Tunisia-Libya Continental Shelf Case’, *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 33, 1984, s. 835.

kabul edilemeyecektir.⁷⁷ Bölgede taraflarca daha önceden petrol arama ruhsatı alanları gibi nedenlerle belirledikleri sınırlar veya üçüncü devletlerle belirlenecek sınırlar da dikkate alınmaktadır.⁷⁸

Yargı ve hakemlik kararlarında ilgili faktörlerin birbirlerine göre etkilerine ilişkin de bazı prensipler ortaya konmuştur. Bu prensiplerden birincisi “oransallık prensibi” (proportionality) dir. Buna göre, iki devletin kıyı uzunlukları arasındaki oran ile sınırlandırma sonucunda bu ülkelere verilen kıta sahanlıkları ve/veya münhasır ekonomik bölge alanları arasındaki oranın birbirlerine yakın olması gerekir. Orantısallık, sonuçlanan sınırlandırmanın hakkaniyete uygunluğunu test eden nihai kontrol prensibi işlevi görmektedir. Bu prensip doğrultusunda herhangi bir faktör, kıyı uzunlukları arasındaki oranın sınırlandırmaya yansımaları önemli ölçüde değiştirecek bir etkiye sahip ise sınırlandırmada hakkaniyeti sağlayan bir metot olarak değerlendirilemeyecektir.⁷⁹

Benzeri nitelikteki bir başka prensip ise “kapatmama” prensibidir.⁸⁰ Özellikle kıta sahanlığı genişliğinin tespitinde mesafe unsurunun kabul edilmesiyle birlikte, sınırlandırma çizgisinin, her ülkeye, kıyılarına yakın alanları bırakmasını, yani kıyıların önünü kapatmamasını sağlaması gerektiği kabul edilmiştir. Yani bir ülkenin yakınındaki deniz alanını bir başka ülkeye vermekle sonuçlanan bir sınırlandırma metodunun hakkaniyete aykırı olduğu vurgulanmıştır.⁸¹

⁷⁷ Kanada-Fransa davası, par. 84; Jan Mayen Davası, par. 73, 74; Eritire-Yemen Davası, par. 62, 63, 74.

⁷⁸ Tunus-Libya Davası kararı, par. 96, 117.

⁷⁹ Örneğin, İngiltere-Fransa Davası kararı, par. 182. Devletlerarası uygulama örneklerinden Fransa-İspanya (1974) ve Hollanda (Antilles)-Venezuela (1978) antlaşmalarında oransallık rol oynamıştır.

⁸⁰ “Kapatmama” kavramı, yargı kararlarında kullanılan “non-encroachment” kavramının Türkçe karşılığı olarak kullanılmıştır. Her ne kadar kapatmama kavramı non-encroachment kavramının Türkçe sözlük karşılığı değilse de, sınırlandırma hukuku çerçevesinde ifade ettiği mana açısından kapatmama kavramı uygun bir karşılık olarak kabul edilmelidir.

⁸¹ Örneğin, Gulf of Maine Davası kararı, par. 92, 98; Kanada-Fransa Davası kararı, par. 70.

Dolayısı ile Yunanistan'ın Kerpe, Kaşot, Rodos ve Meis adalarının Türkiye ve Yunanistan anakaraları arasındaki ortay hattın “ters tarafında” (Türkiye anakarasına yakın yarıda) yer almaları nedeni ile Doğu Akdeniz’de MEB sahibi olması mümkün değildir. Öte yandan “coğrafyanın üstünlüğü” ve “oransallık” prensipleri ışığında, Anadolu yarımadasının kıyılarının uzunluğu bu adalarla kıyaslanamayacak derecede fazladır. Ayrıca Anadolu yarımadası önündeki konumları nedeni ile bu adalar “kapatmama” prensibine aykırılık oluşturmaktadır. İşte sınırlandırmada son derece önemli bu prensip ve faktörler ile daha önceden petrol arama ruhsatı alanları belirlenmesi gibi devlet uygulamaları Yunanistan'ın Doğu Akdeniz’deki MEB iddialarının hukuki mesnetlerini ortadan kaldırmaktadır.

Ancak; uluslararası hukuka aykırı böylesi bir durumun gerçekleşmesi halinde, Türkiye'nin münhasır ekonomik bölgesi Antalya Körfezi ile sınırlandırılacak ve yaklaşık 41.000 kilometrekare olacak, böylece tahmini asgari 104.000 kilometrekarelik deniz yetki alanı kaybedilmiş olacaktır. Buna rağmen Yunanistan ve GKRY ikilisi uluslararası aktörleri kendi amaçları doğrultusunda yönlendirebilmekte ve çeşitli haritalar yayımlamaktadır. Bu haritalardan en önemlisi Seville Üniversitesi'nde hazırlanan Türkiye'ye sadece 41.000 kilometrekarelik alanın reva görüldüğü haritadır.⁸²

⁸² Yakın dönemde iştirak edilen uluslararası toplantılarda ve açık kaynaklarda Ege Denizi ve Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarına yönelik olarak;

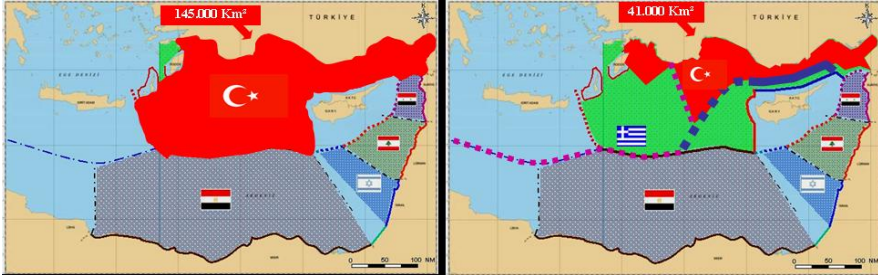
a.Uluslararası Deniz Hukukçusu John R.V. Prescott'un 1984 yılında yapmış olduğu çalışmada oluşturulan,

b.Seville Üniversitesi tarafından hazırlanan ve Avrupa Birliği (AB) Ekonomik Sahasını gösteren,

c.Birleşmiş Milletler (BM) internet sitesinde bir süre yer alarak bilahare kaldırılan,

ç.Avrupa Deniz Emniyet Ajansı (EMSA) tarafından düzenlenen çalıştaylarda kullanılan,

d.ABD kaynaklı “General Electrics Advanced Information System (GDAIS)” Şirketi tarafından hazırlanan, sakıncalı haritaların birbiriyle uyduğu, çizilmiş sınırların aynı nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Şekil-3 Türkiye'nin 145.000 km²'lik Muhtemel Asgari MEB'i ve GKRY-Yunanistan İkilisinin Türkiye İçin Öngördüğü 41.000 km²'lik MEB'in Karşılaştırılması

2.2.3. Suriye

Bir diğer kıyıdaş ülke olan Suriye ise, 19 Kasım 2003 tarihinde “Suriye'nin Karasularında Ulusal Egemenliğinin Belirlenmesi”ne ilişkin bir yasayı onaylamıştır.⁸³ Bahse konu yasa ile yalnızca karasularını değil, aynı zamanda iç sular, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye ilişkin rejimlerini de düzenlemiştir. Suriye, bu yasa ile paralel olarak, “karasularının esas hatlardan itibaren 12 deniz mili, bitişik bölgesinin ise 24 deniz mili ve 200 deniz milini aşmayacak şekilde münhasır ekonomik bölgesi olduğunu” BM'ye bildirmiştir. Münhasır ekonomik bölge ilanını müteakiben Suriye; sahillerinde sismik araştırma⁸⁴ ve yeni kaynaklar için süreli araştırma izni vermiştir.⁸⁵

⁸³ “UN, 2011, Table of claims to maritime jurisdiction (as at 15 July 2011),” Birleşmiş Milletler, erişim tarihi 26.10.2011, <http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/SYR.htm>.

⁸⁴ Suriye Petrol ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, erişim tarihi 04.09.2011, <http://www.petroleum.gov.sy>.

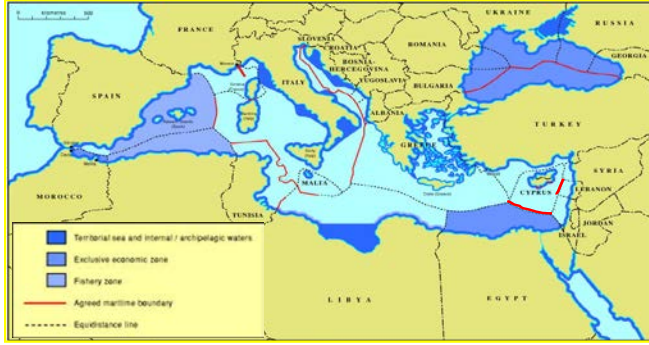
Suriye Petrol ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, erişim tarihi 04.09.2011, <http://www.gpc-sy.com>.

Suriye petrol şirketi ile ABD'li Veritas Şirketi arasında 10 yıl süreli bir protokol yapılmış ve Suriye sahillerine bitişik 4700 km²'lik bir alanda bahse konu şirkete sismik araştırma yapma izni verilmiştir.

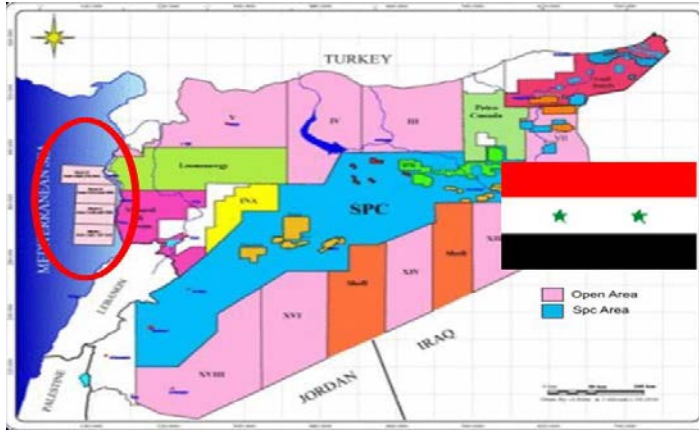
⁸⁵ Suriye Petrol ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, erişim tarihi 04.09.2011, <http://www.petroleum.gov.sy>.

Suriye Petrol ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, erişim tarihi 04.09.2011, <http://www.gpc-sy.com>.

Suriye tarafından ilan edilen bahse konu petrol arama sahalarının kuzey bölümü Türkiye'nin deniz yetki alanlarının bir kısmını kapsamaktadır.⁸⁶

Şekil-4 Seville Üniversitesi'nin Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları Çalışmasını Gösterir Harita

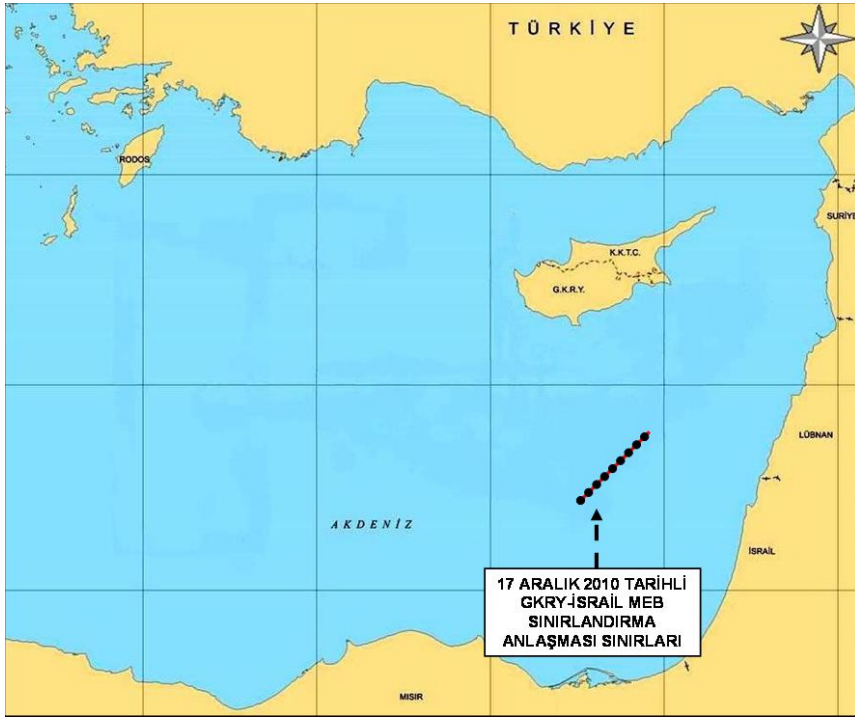
Şekil-5 Suriye Tarafından İlan Edilen Petrol Arama Sahaları

Suriye Petrol ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı'nın 24 Mart-5 Ekim 2011 tarihleri arasında yaklaşık 6 ay süre ile 3 ayrı bölgede petrol arama ve çıkarma maksadıyla bir ihale açtığı Suriye Hükümeti'nin resmi internet sayfalarında yer almıştır.

⁸⁶ İhaleye açılan sahaların kuzey sınırı Türkiye-Suriye kara sınırının bitiminden itibaren genel batı istikametinde yaklaşık 30 deniz mili mesafeye kadar uzanmaktadır. Suriye; ihaleye açtığı bu alanı ihale ilanında Suriye'nin karasuları ve münhasır ekonomik bölgesinin bir bölümü olarak tanımlamıştır.

2.2.4. İsrail

İsrail ise 17 Aralık 2010 tarihinde GKRY ile münhasır ekonomik bölge antlaşması imzalamış, Diğer ilgili kıyıdaşlar devletlerle herhangi bir anlaşma imzalamadan 12 Temmuz 2011 tarihinde münhasır ekonomik bölge sınırlarını gösteren koordinat listesini Birleşmiş Milletler'e bildirerek MEB ilanında bulunmuştur.⁸⁷

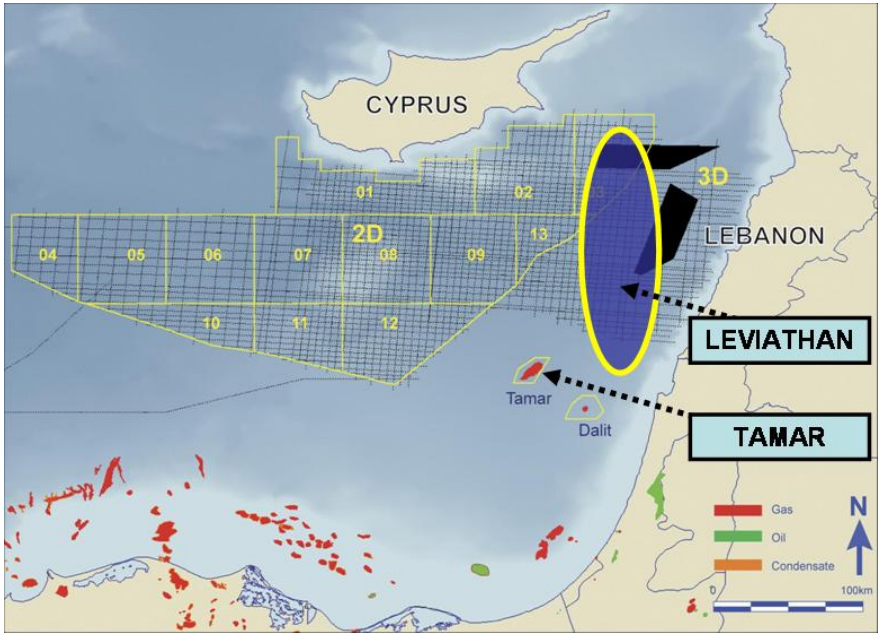
Şekil-6 İsrail-GKRY Deniz Yetki Alanları Sınırlandırması Antlaşması Sınırları

⁸⁷ İrfan Galip Dumlu, "Türkiye'ye Büyük Sömürge Planı," 29.11.2011, erişim tarihi 17.02.2012, www.haberform.com/haber/rum-yunanistan-somurge-rum-ve-yunanistanin-turkiyeyi-somurme-plani-89776.htm.

Diğer yandan; Tamar ve Leviathan bölgelerinde hidrokarbon kaynaklarını çıkarmaya başlamış olup, bu kaynakların GKRY ve Yunanistan aracılığıyla Avrupa'ya iletilmesi yönünde taraflar arasında görüşmeler yapıldığı da bilinmektedir.⁸⁸

2.2.5. Lübnan

GKRY, Yunanistan ve İsrail'e ilaveten Lübnan da deniz yetki alanları konusunda girişimlerde bulunmaya başlamış ve Lübnan Meclisi;

Şekil-7 Tamar ve Leviathan Hidrokarbon Havzaları

17 Ağustos 2010 tarihinde denizde petrol ve doğalgaz rezervlerinin araştırılması hakkında bir kanunu onaylamıştır. Ayrıca, deniz yetki alanları sınırlarını belirten bir bildirim BM Genel Sekreteri'ne 19 Ekim

⁸⁸ Yorgos Meligonis, "İsrail Yunanistan'ın MEB'ini Tanıdı," *Avgi Gazetesi*, 19.02.2011.

2010 tarihinde sunmuştur.⁸⁹ Lübnan'ın bahse konu bildirimini ile 2007 yılında imzalanan Lübnan-GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşmasının Lübnan Meclisi'nde onaylanıp onaylanmamasının artık önemsiz hale geldiğini söylemek mümkündür.⁹⁰

Şekil-8 Lübnan'ın 19 Ekim 2010'da BM'ye Deklare Ettiği MEB Sınırları

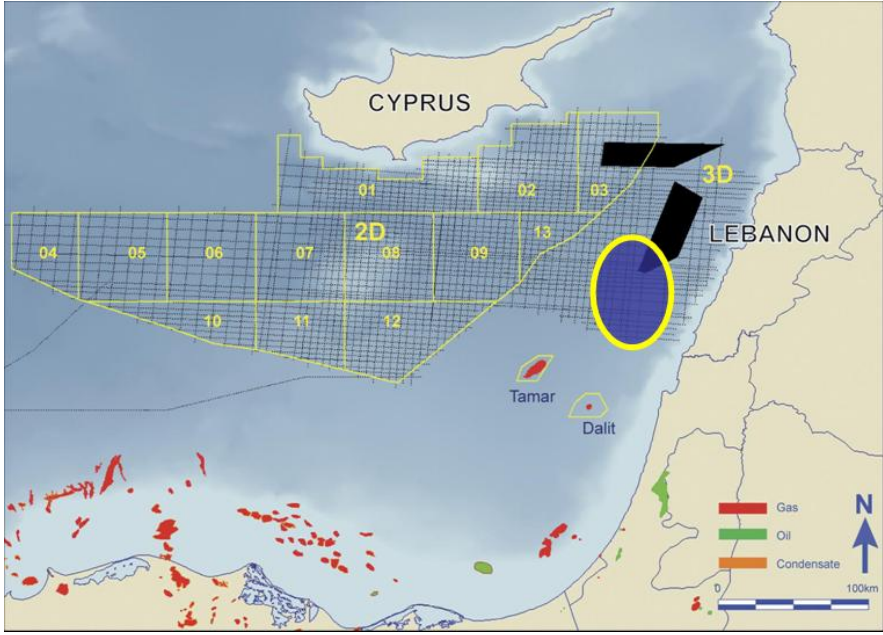
Öte yandan son dönemde deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında Lübnan ve İsrail arasında yaşanan gerginlik de dikkat çekicidir. İsrail Bakanlar Kurulu'nun BM'nin değerlendirmesine sunmak üzere hazırladığı haritada gösterilen sınırlar ile Lübnan tarafından ilan edilen münhasır ekonomik bölgenin yaklaşık 9 km'lik bir kesimde çakışması bu gerginliğin temel nedenini oluşturmaktadır.⁹¹

⁸⁹ “UN, 2011, Table of claims to maritime jurisdiction (as at 15 July 2011),” Birleşmiş Milletler, erişim tarihi 12.10.2011,

<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/LBN.htm>.

⁹⁰ GKRY ile yapılan fakat meclisinde onaylanmayan bahse konu antlaşmada yer alan koordinatları da içeren deniz yetki alanlarını gösteren haritayı BM'ye beyan etmesi.

⁹¹ Bu uyuşmazlık üzerine Lübnan Dışişleri Bakanı Adnan Mansur, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve İsrail arasındaki MEB anlaşmasının, Lübnan'ın egemenliğini ihlal ettiğini belirtmiştir. Lübnan, bu yöndeki şikâyetini BM Genel Sekreteri Ban Ki-Mun'a bir

Şekil-9 Lübnan ve İsrail'in İlan Ettikleri MEB'lerinin Çakıştığı Alan

3. TÜRKİYE'NİN DENİZ YETKİ ALANLARININ PAYLAŞIMI KONUSUNDA POZİSYONU VE OLASI İNİŞİYATİF ALMA ALTERNATİFLERİNİN ORTAYA KONULMASI

Bu noktada Doğu Akdeniz deniz yetki alanları sınırlandırılmasına ilişkin olarak bugüne kadar Türkiye'nin deniz yetki alanları (MEB dâhil) sınırlandırılması yapabileceği ilgili kıyıdaş devletleri doğru tespit edip etmediği irdelenmek durumundadır. Ayrıca Türkiye ve KKTC'nin müstakil ve bağımsız devletler olarak GKRY'nin ilan ettiği MEB

mektupla iletmiştir. Lübnan Dışişleri Bakanı Mansur, Beyrut'ta yaptığı açıklamada, BM Genel Sekreterine gönderilen şikâyet mektubunda, "İsrail ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında geçen yıl imzalanan, denizde sınır belirleme anlaşmasının Lübnan'ın egemenliğini ve ekonomik çıkarlarını ihlal ettiğinin ve bölge güvenliği açısından bir tehlike olduğunun" kaydedildiğini söylemiş, BM Genel Sekreteri Ban Ki-Mun'dan, İsrail'in denizdeki faaliyetleri nedeniyle çıkması muhtemel çatışmalardan kaçınılması için gerekli tedbirleri almasını istemiştir.

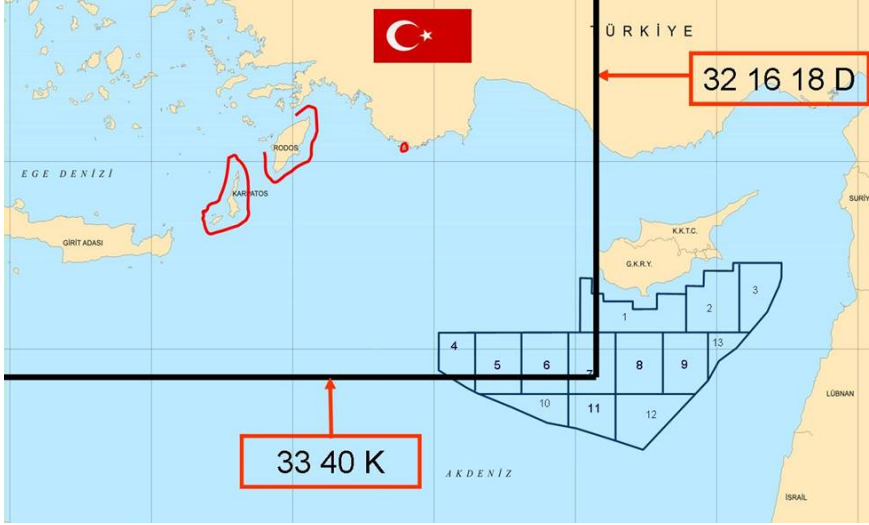
içerisindeki bir takım parsellerde doğrudan haklarının olup olmadığı da incelenmesi gerekmektedir. Diğer yandan, Kıbrıs Adası’nın uluslararası hukuk mahkemeleri kararları ışığında ne büyüklükte bir deniz yetki alanına sahip olabileceği de belirlenmelidir. Nihayetinde, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de sahip olması gereken deniz yetki alanını gösterir haritası ortaya konmalıdır.

2003 yılında GKRY Doğu Akdeniz’de denizlerin paylaşım mücadelesini başlatmıştır. 2003 yılından bu yana ise Türkiye, henüz Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına yönelik olarak herhangi bir kıyıdaş devlet ile bir antlaşma (21 Eylül 2011 tarihinde Newyork’da Türkiye ile KKTC arasında adanın kuzeyi ile Türkiye arasında kalan bölgeye yönelik kıta sahanlığı sınırlandırma antlaşması imzalanması hariç) akdetmemiş ve münhasır ekonomik bölge ilanında da bulunmamıştır. Bununla birlikte Türkiye, aşağıdaki haritada görülen (32°16’18’’D Boylamı Batısı ve 33°40’K Enlemi Kuzeyi) deniz alanlarında uluslararası hukuktan kaynaklanan meşru hak ve menfaatleri olduğunu ve hatta bu alanın kendi deniz yetki alanı olduğunu çeşitli vesilelerle ifade etmiş⁹² ve etmeye de devam etmektedir.

Aslında Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren’in ortaya koyduğu harita dışında bir harita da hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. Gerekçeleri daha sonra izah edileceği üzere esasen bu harita, sadece sınırlandırma çizgisinin ortay hat kabul edilmesi ve düşey hatlarla kısıtlı sayıda ilgili kıyı ile kıyıdaş devlet seçilmesi nedeni ile minimalist bir yaklaşımla çizil-

⁹² Alcatel Telefon Şirketi adına Bari/İtalya GKRY-İsrail-Mısır arasında telekomünikasyon ağı tesis edilmesi projesi kapsamında hazırlık çalışması yapmak üzere İtalyan R/Y Explora gemisi tarafından Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki kıta sahanlığına ve muhtemel MEB’ine girilmesi üzerine 12 Mart 2011 tarihinde TCG BANDIRMA tarafından söz konusu gemiye muhtemel Türk MEB’i sınırları içerisinde araştırma faaliyetlerinde bulunamayacağı koordinatlar verilerek bildirilmiş ve geminin sahayı terki sağlanmıştır. Müteakiben 11 Mart 2011 tarihinde İtalyan Büyükelçiliği’ne konuya ilişkin olarak Türkiye’nin deniz yetki alanları sınırlarını gösterir bir harita ekli nota ile durum tevdi edilmiş ve izin alması gerektiği bildirilmiştir. Bilahare 21-27 Mart 2011 tarihlerinde bahse konu geminin Türkiye’nin deniz yetki alanlarında araştırma yapması için İtalyan Büyükelçiliği tarafından Dışişleri Bakanlığı’na izin talebinde bulunulmuş ve gerekli izin verilmiştir.

miştir. Ancak bu haritaya dahi ilgili kıyıların fazla ve kıyıdaşlar olarak ise doğrudan ilgisi olmayanların seçildiği (Örneğin, Mısır'ın Türkiye ile karşılıklı kıyıları bulunmadığı çeşitli Yunan ve GKRY basın yayın organlarında dile getirilmiştir.⁹³) savıyla maksimalist bir harita olduğu eleştirisi zaman zaman Yunanistan dahil çeşitli platformlarda yapılmıştır.

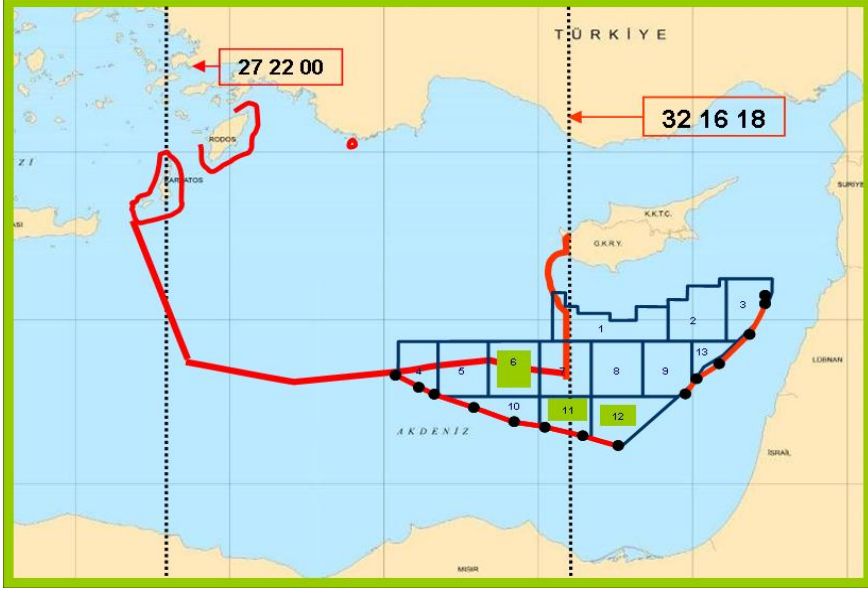
Şekil-10 32°16'18"D Boylamı Batısı ve 33°40'K Enlemi Kuzeyinde Kalan Deniz Alanını Gösterir Harita

Hâlbuki bu harita çizilirken ilgili kıyıdaş olarak aslında sadece KKTC ve Mısır seçilmiştir. Eğer bu devletler de ilgili kıyıdaş değiller ise hangi devletlerin ilgili kıyıdaş devlet olabileceğini ise eleştiri sahipleri belirtmemişlerdir.

Prof. Dr. Başeren'in kırmızı hatlarla belirlediği Türkiye'nin asgari muhtemel MEB'ine GKRY'nin 26 Ocak 2007 tarihinde Kıbrıs Adası'nın güneyinde ilan ve ihale ettiği 13 adet petrol arama ruhsat sahasından 5 adedinin tecavüz ettiği görülmektedir.

⁹³ Theodoros Karyotis, "Türkiye, Mısır ile Deniz Sınırları Çiziyor," *Ethnos Gazetesi*, 11.01.2010.

Tüm bu gelişmelere karşı Türkiye'nin genel tutumu; esasen Doğu Akdeniz'de, "deniz yetki alanlarının ilgili tüm kıyı devletleri arasında yapılacak antlaşmalar yoluyla belirlenmesi" gerektiğinin ifade edilmesi şeklinde olmuştur.⁹⁴

Şekil-11 Prof. Dr. Sertaç Hami Başeren'in Türkiye'nin Muhtemel MEB'i ve GKRY'nin 1, 4, 5, 6, 7 Numaralı Sözde Parselleri ile Tecavüzünü Gösterir Haritası

Ancak, GKRY inisiyatif alma ve elinde bulundurma gayretlerini sürdürmektedir. Son olarak GKRY, 26 Ocak 2007 tarihinde Kıbrıs Adası'nın güneyinde ilan ve ihale ettiği 13 adet petrol arama ruhsat sahasından ABD'nin Noble Energy Şirketi tarafından satın alınan 12 numaralı parselinde bu şirket vasıtasıyla araştırma sondajlarına başlayacağını Ağustos 2011 ayı başında uluslararası kamuoyuna duyurmuştur. GKRY'nin bu girişimine 3 Ağustos 2011 tarihinde gerek

⁹⁴ Dışişleri Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin 2 Mart 2004 tarih ve 2004 Turkuno dt/4739 sayılı ve 23 Temmuz 2007 tarihli un.doc. A/61/1011-s/2007/456 sayılı notası.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı⁹⁵ ve gerekse KKTC Cumhurbaşkanı tarafından 5 Ağustos 2011’de tepki gösterilmiştir.⁹⁶ Yapılan açıklamalarda;

- Kurucu halk olan Kıbrıs Türklerinin, adanın doğal kaynaklarından eşit şekilde yararlanma hakkı olduğu,

- Türkiye’nin ve KKTC’nin bölgede meşru hak ve çıkarları bulunduğu ve korunacağı ifade edilmiştir.

Bu açıklamalara rağmen GKRY tarafından 19 Eylül 2011’de sondaj faaliyetlerine başlanmıştır. Bunun üzerine 21 Eylül 2011 tarihinde Newyork’da Türkiye ile KKTC arasında adanın kuzeyi ile Türkiye arasında kalan bölgeye yönelik kıta sahanlığı sınırlandırma antlaşması imzalanmıştır. Ancak; adanın kuzeyine ilişkin olarak yapılan bu antlaşma adanın güneyinde GKRY’nin sondaj faaliyetlerini durdurmak için yeterli olmamıştır. Zira 19 Eylül 2011’de Liberya bandıralı “Noble Homer Ferrington” platformu ile çalışmalara başlandığı açık kaynaklarda yer almıştır.⁹⁷ Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin "Kıbrıs" açıklarında hidrokarbon kaynaklarının araştırılması, çıkarılması ve üretimine ilişkin ikinci tur lisans ihalesi ilanı 11 Şubat 2012 tarihinde 2012/C/38/10 sıra numarası ile Avrupa Birliği Resmi Gazetesi’nde yayınlanmıştır. Söz konusu ihale ilanında; başvuruların ilan tarihinden itibaren 90 gün

⁹⁵ “181 sayılı açıklama,” Dışişleri Bakanlığı, erişim tarihi 05.08.2011, www.mfa.gov.tr.

Dışişleri Bakanlığınca yapılan 181 sayılı açıklamada özetle; “Kıbrıs Rum tarafının tek yanlı olarak tüm ada adına, ada’nın bütününe ait olan doğal kaynaklar konusunda söz söyleme, girişim yapma ve/veya anlaşma imzalama hak ve yetkisine sahip olmadığı”na vurgu yapılarak, “Türkiye ve KKTC’nin bölgedeki meşru hak ve çıkarlarını korumak amacıyla uluslararası hukuka uygun şekilde diplomatik ve siyasi kanallardan girişimlerin sürdürüleceği; Türkiye’nin ve KKTC’nin bu maksatla gereğine tevessül edeceğinden kimsenin şüphesi olmaması gerektiği” ifade edilmiştir.

⁹⁶ Derviş Eroğlu, “Türk Tarafı Eşdeğerde Adımları Atmaktan Çekinmeyecek,” erişim tarihi 12.10.2011, www.pressturk.com/dunya/haber/18038/kktcden-rumlara-petrol_ve_dogalgaz-uyarisi.html.

⁹⁷ “Turkish oil exploration ship sets out to contest Cyprus drill rights,” erişim tarihi 14.10.2011, <http://www.cyprus-mail.com/cyprus/turkish-oil-exploration-ship-sets-out-contest-cyprus-drill-rights/20110924>; Yöney Yüce, "Exclusive Area of Conflict," 20.9.2011, erişim tarihi 17.02.2012, <http://bianet.org/english/minorities/132830-exclusive-area-of-conflict>.

içerisinde Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanlığına yapılmasının gerektiği ve ihalenin GKRY bakanlar kurulu tarafından başvuru tarihinden itibaren 6 ay içinde sonuçlandırılmasının beklendiği hususlarına yer verilmiştir. Ayrıca, başvuruların değerlendirilmesinde,

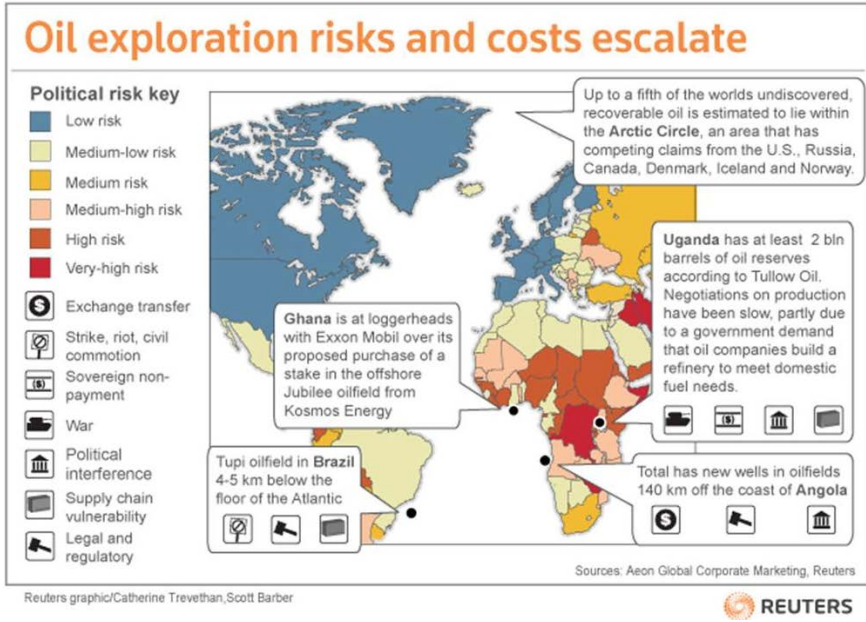
- Başvuranın teknik ve finansal kaynakları,
- Lisansta belirtilen faaliyetleri başvuranın nasıl yürüteceği,
- Lisansı alabilmek için başvuranın önereceği finans kaynakları,
- Başvuranın benzer faaliyetlerde daha önce herhangi bir yerde göstermiş olduğu başarısızlık kriterlerinin esas alınacağı ifade edilmiştir.

Diğer yandan sondaj firmalarının REUTERS İnternet Sitesi gibi sitelerde yer alan ve bir örneği aşığıda gösterilen risk ve uyumsuzluk haritasına göre ihale aldıkları bilinmektedir. Hızla azalan rezervlerin yerine yenilerinin bulunması her geçen gün daha riskli, daha maliyetli ve daha zor olmaktadır. Kaynakların hızla azalması yatırımcıları yeni arayışlara götürmekte ve bu durum sıkıntılı bölgelerde faaliyetler icra edilmesine neden olmaktadır. Yeni kaynakların bulunması eskisine oranla politik ve fiziksel olarak daha fazla riskler içermektedir. Yapılan araştırmaların da ortaya koyduğu gibi son yüzyılda petrol bulmak için yapılan masraflar 3'e katlanmıştır. Teknik olarak durum daha da zorlaşmıştır. Çünkü açık deniz alanlarında yeni rezervler 3 km derinliğe kadar uzanmaktadır. Ayrıca, politik anlaşmazlıkların bulunduğu bölgelerde araştırmalar yapılması ya da siyasi istikrarsızlıkların bulunduğu yerlerde yapılan araştırmalar durumu daha da riskli hale getirmektedir.⁹⁸

Bu güne kadar yaşanan gelişmeler, MEB ilan etmiş ve ilgili kıyıdaşlarla sınırlandırma antlaşmaları akdetmiş GKRY'nin ihaleye açtığı parseller üzerinde uyumsuzluk olduğu algısını yeterince oluşturamamıştır.

⁹⁸ Johnson Christopher, "Oil Exploration Costs Rocket As Risks Rise," 11.02.2010, erişim tarihi 15.02.2012, <http://www.reuters.com/article/2010/02/11/us-oil-exploration-risk-analysis-idUSTRE61A28X20100211>.

Hâlbuki GKRY, ilgili kıyı uzunlukları oranı prensibi ile hakkaniyet ve nispet ölçüleri hilafına,⁹⁹ başta Lübnan olmak üzere sınırlandırma antlaşması imzaladığı ülkelerin deniz alanlarını bu ülkelerin uluslararası

Şekil-12 Petrol Çıkarma Politik Risk ve Maliyet Haritası¹⁰⁰

hukuktan kaynaklanan hak ve menfaatlerine aykırı şekilde elde etmiştir. GKRY'nin Suriye, Lübnan ve İsrail ile sınırlandırma antlaşması imzalarken ilgili kıyı olarak alındığı anlaşılan Baf ile Zafer Burnu arasındaki toplam uzunluk 168,905 deniz mili iken Suriye, Lübnan ve İsrail'in kıyılarının uzunluğu 316,907 deniz miline tekabül etmektedir. Bu durum da kıyı uzunlukları oranı 1,87 olmaktadır ki, bunun anlamı

⁹⁹ MEB'in kıyı uzunlukları oranında belirlenmesi halinde ortay hattın da bu oranda kaydırılması gerekecektir. Buna göre Lübnan'ın 1/1,83 kıyı oranına istinaden yaklaşık 2600 km², İsrail'in 1/3,74 kıyı oranına istinaden yaklaşık 4600 km², Mısır'ın ise 1/13,06 kıyı oranına istinaden yaklaşık 21500 km² daha fazla deniz alanına sahip olması mümkün olabilecektir.

¹⁰⁰ Johnson Christopher, "Oil Exploration Costs Rocket As Risks Rise," 11.02.2010, erişim tarihi 15.02.2012, http://graphics.thomsonreuters.com/0210/OIL_PLRSK0210.gif.

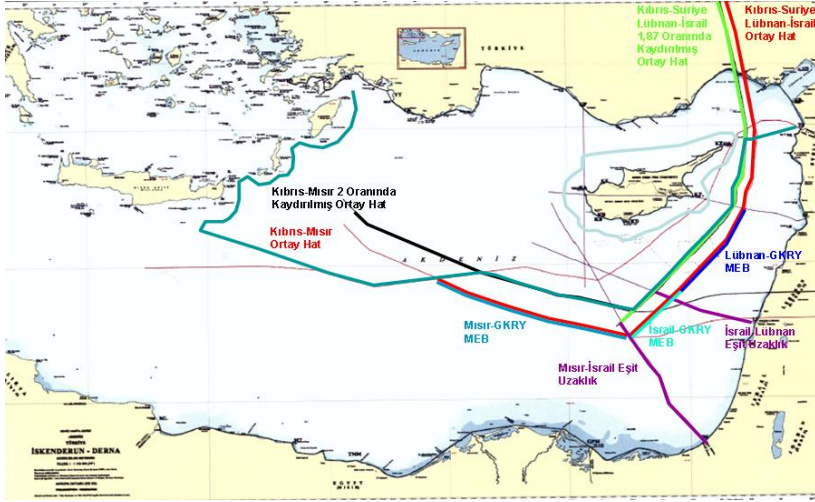
Suriye, Lübnan ve İsrail’in hakça bir paylaşım çerçevesinde yapılacak bir anlaşma ile GKRY’nin 1,87 katı (2 kattan biraz daha az) deniz yetki alanına sahip olmaları gerekmektedir. Ancak, GKRY yaptığı antlaşmalarla neredeyse eşit deniz yetki alanına sahip olmuş ve bir anlamda bahse konu kıyıdaşların deniz yetki alanını da sahiplenmiştir. Durum Mısır için daha da vahimdir. Zira ilgili kıyı olarak alındığı anlaşılan Zafer Burnu ile Arnauti Burnu arasındaki toplam uzunluk 197,659 deniz mili olup Mısır’ın ilgili kıyı uzunluğu ise 400,128 deniz milidir. Bir başka deyişle kıyı uzunlukları oranı Mısır’ın lehine 2 olup, GKRY’nin hakça paylaşım esasına dayalı bir antlaşma ile ancak Mısır’ın yarısı kadar deniz yetki alanına sahip olması gerekirken, yaptığı antlaşma ile 21.500 kilometrekareden daha fazla deniz yetki alanına sahip olmuştur.

Öyle ki, aşağıdaki haritalarda görüleceği üzere imzalanan bu antlaşmalarla; GKRY, İsrail’in asgari 12 numaralı parseli de kapsayacak şekilde 4.600 kilometrekare, Lübnan’ın 3.957 kilometrekare, Mısır’ın ise daha önce belirtildiği üzere 21.500 kilometrekare deniz yetki alanını sahiplenmiştir.

Bu durum konuya farklı bir perspektif getirebilir. Çünkü GKRY ile imzaladıkları sınırlandırma antlaşmaları nedeni ile deniz yetki alanı kaybına uğradığının farkına varan kıyıdaş devletlerin bu antlaşmaları kendi anayasal kurumları vasıtası ile fesih etmeleri de söz konusu olabilecektir. Keza Yunanistan Başbakanı Kostas Karamanlis ile birlikte 27 Nisan 2009 tarihinde Arnavutluğu ziyaret eden Yunanistan Dışişleri Bakanı Theodora Bakoyannis, bu ziyaret esnasında Arnavutluk Dışişleri Bakanı Lulzim Basha ile Tiran’da “Yunanistan ve Arnavutluk Arasında Uluslararası Hukuk Altında Gerçekleştirilen Kıta Sahaneliği ve Diğer Deniz Alanlarının Sınırlandırılması ve Saygı Gösterilmesine Dair Antlaşma” imzalamıştır.

Bu antlaşma ile iki ülke arasındaki deniz yetki alanları eşit uzaklık ilkesi temelinde ortaya hat esasına göre sınırlandırılmıştır. Antlaşma Arnavutluk Meclisi’nde kabul edilmiştir. Ancak daha sonra Ana

Muhalefet Partisi tarafından, Arnavutluk karasularının ihlal edildiği ve 225 km²'lik deniz alanının kaybedildiği gerekçesiyle Arnavutluk Anayasa

Şekil-13 Eşit Uzaklık ve Orantılık İlkesine Göre Karşılaştırmalı Sınırlandırmalar

Mahkemesinde dava açılmış ve 27 Ocak 2010 tarihinde mahkeme davayı sonuçlandırarak antlaşmayı oybirliği ile iptal ettiğini açıklamıştır.¹⁰¹

Diğer yandan uluslararası hukuk ilkelerine¹⁰² uluslararası mahkemelerin kararlarına uygun şekilde,¹⁰³ KKTC'nin müstakil ve

¹⁰¹ "Albanian Constitutional Court Nullifies Maritime Boundary Agreement with Greece," 10.02.2010, Durham Üniversitesi, erişim tarihi 17.02.2012, www.dur.ac.uk/ibrulnews/boundary_news/?temno=9534&rehref=%2Fibru%2Fnews%2F&resubj=Boundary+news%20Headlines.

¹⁰² Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması amacıyla uluslararası uygulamada; hakkaniyet, eşit uzaklık, oransallık, coğrafyanın üstünlüğü, kapatmama, özel ve beşeri koşullar ile diğer koşulların (adalar ve diğer coğrafi formasyonlar) değerlendirilmesi gibi genel prensipler kullanılmaktadır. Deniz yetki alanlarının belirlenmesi için her durumda uygulanabilen önceden belirlenmiş, standart kriterler bulunmamaktadır. Bu kapsamda, uluslararası yargı kararlarında ön plana çıkan prensipler, "coğrafyanın üstünlüğü" ve "kapatmama" prensipleridir.

"Coğrafya" ile kastedilen, iki ülke arasında sınırlandırmaya konu olan alandaki anakara coğrafyasıdır. Kıyıların uzunluğu, kıyı çizgisi üzerindeki kıvrımlar, girinti ve çıkıntılar kural olarak elde edilecek deniz alanını belirleyen önemli coğrafi faktörlerdir.

bağımsız bir devlet olarak kendi deniz yetki alanlarına sahip olduğu ve Türkiye’nin de adanın güneyinde kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge olmak üzere deniz yetki alanları haklarına sahip bulunduğu açıktır. Çünkü KKTC ve GKRY’nin Kıbrıs Adası’nda ülke sınırları belli iki ayrı devlet oldukları fiili duruma istinaden, KKTC’nin Türkiye, Suriye,

Coğrafyanın üstünlüğü kapsamında dikkate alınan bir diğer husus ise, adaların ortay hatta göre coğrafi konumudur. Bu çerçevede, iki ana kara arasındaki ortay hattın ters tarafında kalan adalar, kendi kara suları kadar deniz yetki alanına sahip olabilmektedir.

Sınırlandırmada dikkate alınan bir başka önemli prensip ise, “kapatmama” prensibidir. Bu prensip çerçevesinde, mahkeme kararlarında; Kıta Sahanlığı genişliğinin tespitinde her ülkeye kendi kıyılarına yakın alanların bırakılmasının gerektiği, bir ülkenin yakınındaki deniz alanının bir başka ülkeye verilmesi ile sonuçlanan bir sınırlandırmanın, hakkaniyete aykırı olduğu vurgulanmıştır. “Coğrafyanın Üstünlüğü” ile birlikte değerlendirilen “Kapatmama” prensibi; bir ana kara ile bu ana karanın karşısında bulunan bir adanın, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında birbirleriyle eşit etkiye sahip olamayacağına bir ifadesidir. Dolayısıyla “ortay hattın” kuzeyinde kalan Kıbrıs Adası ile Yunan adalarının ters tarafta bulunmaları ve Anadolu sahillerinin önünü kapatmak suretiyle Türkiye’nin denize açılımını engelleyecek coğrafi bir konumda olmaları nedeniyle, söz konusu adaların sadece karasuları kadar deniz yetki alanlarına sahip olması gerekmektedir. Bu kapsamda, mahkeme; Karadeniz’de Romanya ile Ukrayna arasındaki davada Yılan Adası’na sadece karasuları kadar deniz yetki alanı tanımıştır.

Sonuç olarak, “Coğrafyanın Üstünlüğü” ve “Kapatmama” prensipleri ile bu kapsamda uygulanan ortay hat metoduna konu olan adalara karasuları kadar deniz yetki alanı tanınması gerekmektedir.

¹⁰³ -1977 tarihli İngiltere-Fransa Davası’nda; ortay hattın ters tarafındaki İngiltere’ye ait Kanal Adaları, sınırlandırma sonucunda sadece karasuları genişliğinde Kıta Sahanlığına sahip olabilmıştır.

-1983 tarihli Gine-Gine Bissau Davası’nda mahkeme, ortay hattın ters tarafında yer alan Alcatraz Adaları’na, karasuları kadar deniz yetki alanı tanımıştır.

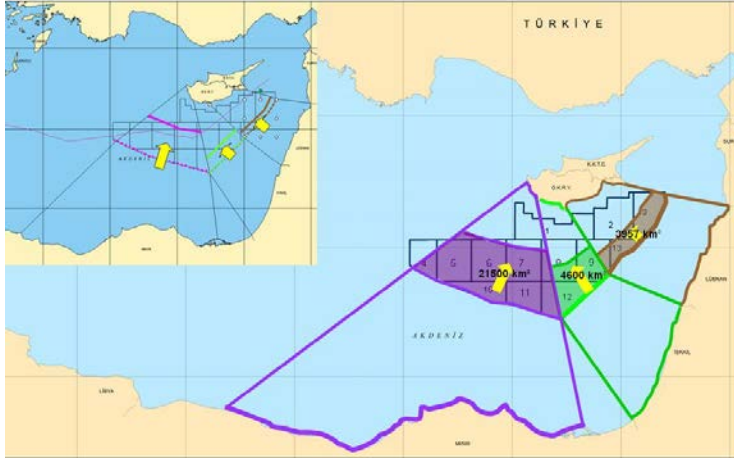
-1982 tarihli Tunus-Libya Davası’nda, mahkeme ortay hatta göre Tunus sahillerine yakın olan Kerkenna ve Cerbe Adalarından Kerkenna’ya “yarım etki” tanımış, bölgedeki diğer unsurların daha önemli olduğunu belirterek Cerbe Adası’nı ise sınırlandırmada hiç dikkate almamıştır.

-1992 tarihli Kanada-Fransa Saint Pierre & Miquelon Davası’nda mahkeme, Kanada sahillerine yakın Fransız Adaları’na (Saint Pierre & Miquelon) ana karalara tanınan deniz yetki alanları kadar yetki tanımamıştır.

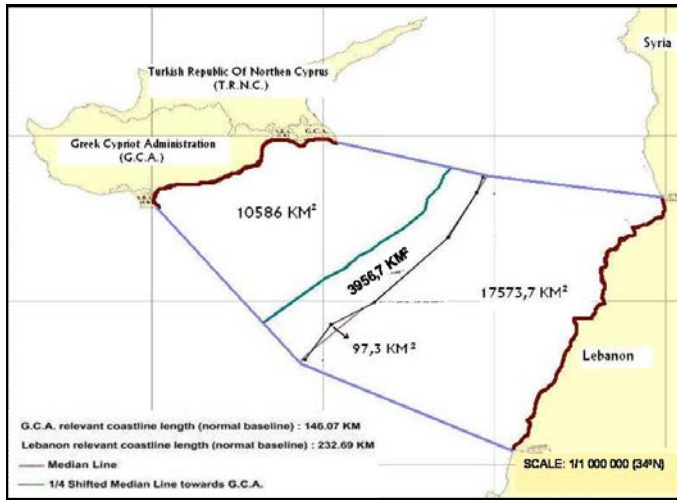
-1999 tarihinde Eritre-Yemen Davası’nda Yemen’in egemenliğinde olduğu mahkeme kararı ile teyit edilen Jabal al-Tayr ve Zubayr adalarına karasuyu genişliği kadar deniz yetki alanı tanınmış ve iki ülke arasında ortay hattın belirlenmesinde bahse konu adalar dikkate alınmamıştır.

-2009 tarihli Romanya ile Ukrayna arasında Karadeniz’deki deniz yetki alanlarının paylaşımına ilişkin uyuşmazlığın çözülmesi konusunda mahkeme tarafından Ukrayna’ya ait olan ve ortay hattın ters tarafında yer alan Yılan Adası’na karasuyu kadar deniz yetki alanı tanınmıştır.

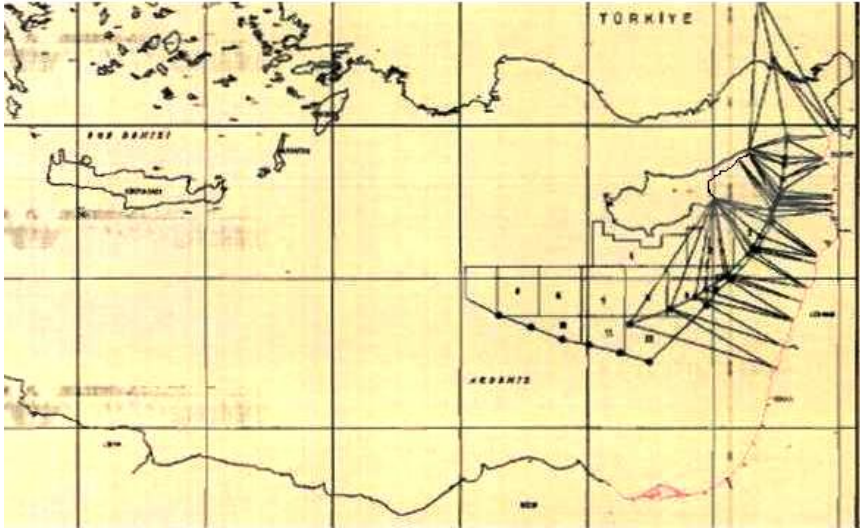
Lübnan, İsrail ve Mısır ile deniz yetki alanları sınırlandırılmasına esas olan karşılıklı kıyıları

Şekil-14 GKRY ile Akdettikleri Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Antlaşmalarına istinaden Mısır, İsrail ve Lübnan'ın Kayıplarını Gösterir Harita

Şekil-15 GKRY ile Kıyı Uzunluklarını Dikkate Almadan Sınırlandırma Antlaşması Yapan Lübnan'ın Kaybını Gösterir Harita Çalışması

Şekil-17 GKRY'ye Benzer Şekilde KKTC'nin Mısır, İsrail, Lübnan ve Suriye ile Sınırlandırma Antlaşması Yapması Durumunda Ada'nın Doğusu ve Güneyinde Sahip Olabileceği Deniz Yetki Alanları (Görüldüğü Üzere 2, 3, 9, 10 ve 12 Numaralı Sahaların Bir Kısmı, Karpaz Burnu ve Magosa Arasında Kalan Kıyı Nedeni ile KKTC'nin Deniz Yetki Alanları İçerisinde Kalmaktadır)

Ayrıca, KKTC ile karşılıklı kıyıları bulunan Mısır, İsrail, Lübnan ve Suriye'nin kıyı uzunlukları nispetinde ve hakça paylaşım ilkesi doğrultusunda GKRY yerine KKTC ile sınırlandırma antlaşmaları yapmaları durumunda GKRY ile yaptıkları antlaşmadan elde ettikleri deniz alanından çok daha fazla deniz alanına sahip olmaları mümkündür.

Diğer yandan, uluslararası deniz hukukuna göre deniz yetki alanları sınırlandırmasının, devletlerin ilgili kıyı uzunluklarının orantısına göre, adaların ana kıtaların önünü kapatmayacak şekilde ve ters yönde olup olmamaları dikkate alınarak yapılması gerekmektedir.¹⁰⁴ Bu özel ilkeler,

¹⁰⁴ -Doğu Akdeniz'de sınırlandırmaya esas teşkil edecek deniz alanında ortay hat, Anadolu ile Afrika kıtası sahilleri arasında doğu-batı ekseninde ilerlemektedir.

-Bu eksenin kuzeyinde Yunanistan'a ait Girit, Kerpe, Kaşot, Rodos adaları ile Kıbrıs Adası bulunmaktadır.

esasen adaların ana karalar kadar deniz yetki alanına sahip olamayacağı genel ilkesini teşkil etmektedir.¹⁰⁵ Uluslararası mahkemelerin Libya-Malta,¹⁰⁶ Ukrayna-Romanya Yılan Adası davaları başta olmak üzere daha önce bahsedilen birçok davada vermiş olduğu kararlar da bu yöndedir.¹⁰⁷ Bu çerçevede Kıbrıs’ın ana karaların önünü kapatmayacak şekilde sahip olabileceği deniz yetki alanının GKRY ve Lübnan, İsrail ve Mısır arasındaki ortay hattın orantılılık ilkesi doğrultusunda Kıbrıs’a doğru

-Sınırlandırmanın yapılacağı coğrafya dikkate alındığında, bahse konu adaların bu eksenin kuzeyinde yer aldığı görülmektedir.

-Türkiye ve Mısır arasında bir sınırlandırma antlaşması yapılması durumunda, şayet bu adalar, Mısır’a ait olmuş olsaydı ters tarafta kalan adalar durumunda olacak ve karasuları kadar deniz yetki alanlarına sahip olmuş olacaktı.

-Dolayısıyla bu adaların Yunanistan’a veya başka bir devlete ait olmuş olması durumu değiştirmeyecek ve bu adalara coğrafi konumları sebebiyle farklı bir sınırlandırma prensip ve metodu uygulanmayacaktır.

-Nitekim 1969 tarihli Kuzey Denizi Davası’nda bu prensip UAD tarafından, “coğrafyanın yeniden şekillendirilmesi söz konusu olamaz” biçiminde ifade edilmiş ve “iki veya daha fazla sayıda ülke arasındaki sınırlandırmanın bölgenin bütün ilgili unsurları dikkate alınarak hakkaniyet prensipleri temelinde hakça bir çözüme ulaşılabilecek şekilde yapılması gerektiği” vurgulanmıştır.

-Benzer şekilde, 2009 tarihli Romanya ile Ukrayna arasında Karadeniz’deki deniz yetki alanlarının paylaşımına ilişkin uyuşmazlığın çözülmesi konusunda mahkeme tarafından Ukrayna’ya ait olan ve ortay hattın ters tarafında yer alan Yılan Adası’na karasuyu kadar deniz yetki alanı tanınmıştır.

¹⁰⁵ Şöyle ki Kıbrıs Adası haricinde ana karalar esas alınarak Türkiye, Lübnan, İsrail ve Mısır kıyıları deniz sınırlandırmasına esas teşkil eden ilgili kıyıları kabul edildiğinde;

-Türkiye ile Lübnan arasındaki ilgili kıyıları istinaden ortay hattın karşılıklı kıyı uzunlukları dikkate alındığında Lübnan’a doğru asgari 0.25 oranında,

-Türkiye ile İsrail arasındaki ilgili kıyıları istinaden ortay hattın karşılıklı kıyı uzunlukları dikkate alındığında İsrail’e doğru asgari 0.75 oranında,

-Türkiye ile Mısır arasındaki ilgili kıyıları istinaden ortay hattın karşılıklı kıyı uzunlukları dikkate alındığında Mısır’a doğru asgari 0.25 oranında aşağı kayacağını,

-Hülâsa bu ülkelerle Türkiye arasındaki deniz yetki alanlarının sınırlandırmasının bu şekilde tezahür edebileceği söylenebilecektir.

¹⁰⁶ UAD, hakkaniyet ilkesine göre kararını vermiş ve hakkaniyet ölçüsünde bir ada ile ana kara arasındaki sınırlandırmanın ana kara devleti olan Libya lehinde sonuçlanması gerektiğine hükmetmiştir.

Victor Prescott and Clive H.Schofield, *The Maritime Political Boundaries of the World* (Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2005), 389-390.

¹⁰⁷ UAD’ın 3 Şubat 2009 tarihinde açıkladığı Ukrayna-Romanya arasındaki Yılan (Serpent) Adası’nın konu edildiği sınırlandırma davasına ilişkin kararında, Yılan Adası eşit uzaklık ilkesine göre yapılan sınırlamada dikkate alınmamış olup adaya sadece 12 mil karasuyu verilmiştir.

kaydırılmış hatlar arasında kalan alan kadar olabilecektir. GKRY ile ilgili kıyıdaşlar arasındaki ortay hat ile orantılılık ilkesi doğrultusunda kaydırılmış bu hat arasında kalan alanların üzerinde doğrudan Türkiye'nin hükümlerlik hak ve menfaatlerinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Diğer yandan, aslında GKRY MEB ilan ederken ve sınırlandırma antlaşmaları imzalarırken, Türkiye'nin aksine, düşey hatlar yerine diyagonal hatlar kullanmış,¹⁰⁸ böylelikle hem karşılıklı sınırlandırma antlaşması imzalayacağı ilgili kıyıdaş devlet sayısını, hem de deniz yetki alanını artırmıştır.

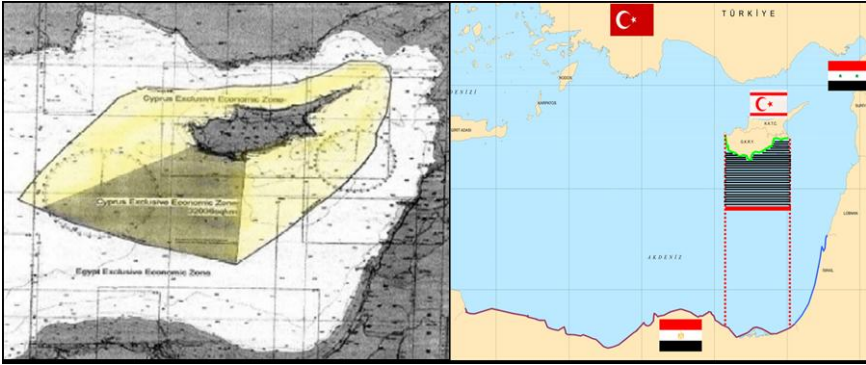
Hâlbuki Türkiye bu güne kadar Doğu Akdeniz'de muhtemel MEB olarak öngördüğü deniz yetki alanlarını ve ilgili kıyıdaş devletleri düşey hatlar kullanarak belirlemiştir. Dolayısıyla ilgili kıyıdaş devletler olarak sadece Suriye, KKTC ve Mısır'ı dikkate almış ve 145.000 kilometrekarelik bir deniz alanını muhtemel deniz yetki alanı olarak tespit etmiş ancak ilan etmemiştir. Bu durum Şekil 17'deki haritada gösterilmiştir.

Şayet GKRY de Türkiye gibi düşey hatlar kullanmış olsaydı sadece Mısır ve kısmen İsrail ile deniz yetki alanı sınırlandırma antlaşması imzalayabilecek ve şimdi iddia ettiği deniz yetki alanının ancak 1/3'üne sahip olabilecekti.

¹⁰⁸ 0-180° istikametinde sadece boylamları dikkate alarak dikey hatların kullanılması yerküre haritasına 2 boyutlu bakılmasından kaynaklanan ciddi bir eksikliklerdir. Bu durumda sadece kuzey-güney ya da doğu-batı hattında ilgili kıyı ve kıyıdaş devlet tespit edilebilmektedir. Esasen yerküre haritasına 3 boyutlu bakılarak, 360°'yi kapsayacak şekilde farklı açılar kullanılarak çeşitli istikametlerde ortay hat belirlenmesi gerekmektedir. GKRY, Yunanistan, Mısır, Lübnan ve İsrail'in kullandığı yöntem de bu şekildedir. Böylece sadece kuzey-güney ya da doğu-batı hattında ilgili kıyı ve kıyıdaş devlet tespit edilmesi yerine, ara yönlerde de ilgili kıyı ve kıyıdaş devlet tespiti ile deniz yetki alanları belirlenmesi mümkün olmaktadır.

Şekil-18 Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Düşey Hatları Esas Aldığı Ortay Hatta Göre Sınırlandırma¹⁰⁹

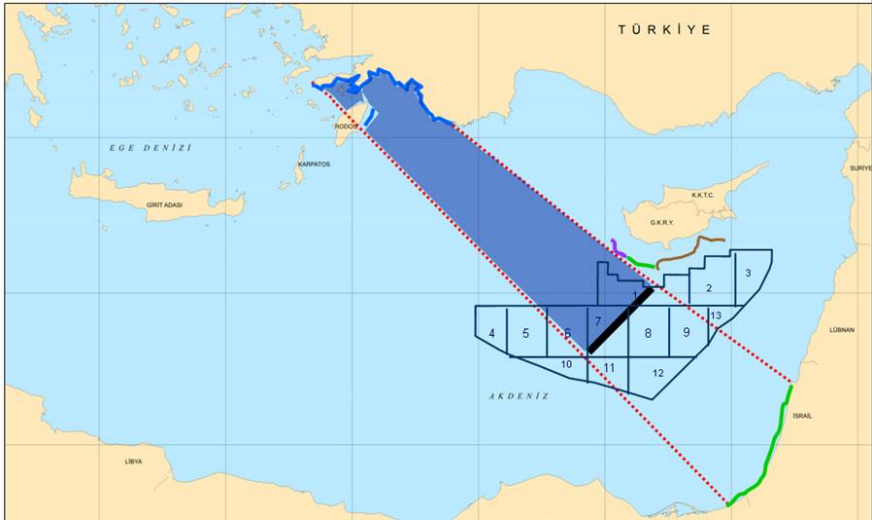

Şekil-19 GKRY, Türkiye'nin Yaklaşımı ile Hareket Etmiş Olsaydı Sahip Olabileceği MEB

¹⁰⁹ Sertaç Hami Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı-Dispute Over Eastern Mediterranean Maritime Jurisdiction Areas* (İstanbul: İlke Yayınevi, Eylül 2011).

Hâlbuki Türkiye GKRY'nin izlediği yöntemi kullansa, Mısır, Suriye ve KKTC'nin yanı sıra Libya, İsrail ve hatta Lübnan ile ilgili kıyıdaş devlet olarak antlaşma imzalaması ve böylece gerek ilgili kıyıdaşların ve gerekse kendisinin öngördüğünden daha fazla deniz yetki alanına sahip olması mümkün olabilecektir. Bu durumu tasvir edici Türkiye ve İsrail arasındaki muhtemel deniz yetki alanlarını gösterir harita aşağıda sunulmuştur.

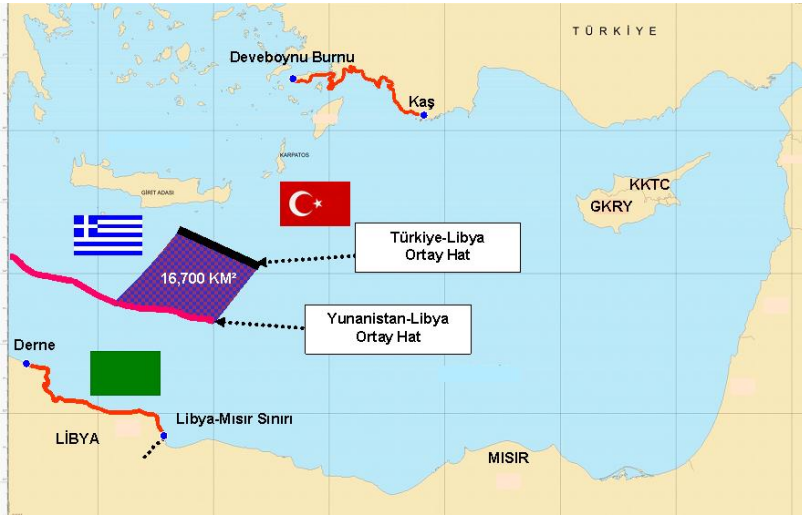
Bu haritadan da açıkça görüleceği üzere, karşılıklı kıyıları bulunan Türkiye ve İsrail bir sınırlandırma antlaşması akdetmeleri durumunda, GKRY'nin sahiplendiği parsellerden 12'nin tamamı, 8,9 ve 11'in büyük kısmı ve 1, 7 ve 10'un bir kısmı İsrail'in olurken, Türkiye de Kıbrıs'ın güneyinde deniz yetki alanlarına sahip olabilecektir.

Şekil-20 Türkiye-İsrail Tasviri Muhtemel MEB Sınırlandırmasını Gösteren Teknik Harita

Öte yandan Libya'nın Mısır sınırından Derne'ye kadar olan kıyıları ile Türkiye'nin Deveboynu Burnu'ndan itibaren doğuya uzanan kıyıları karşılıklıdır. Bu nedenle her iki ülke arasında deniz yetki alanları

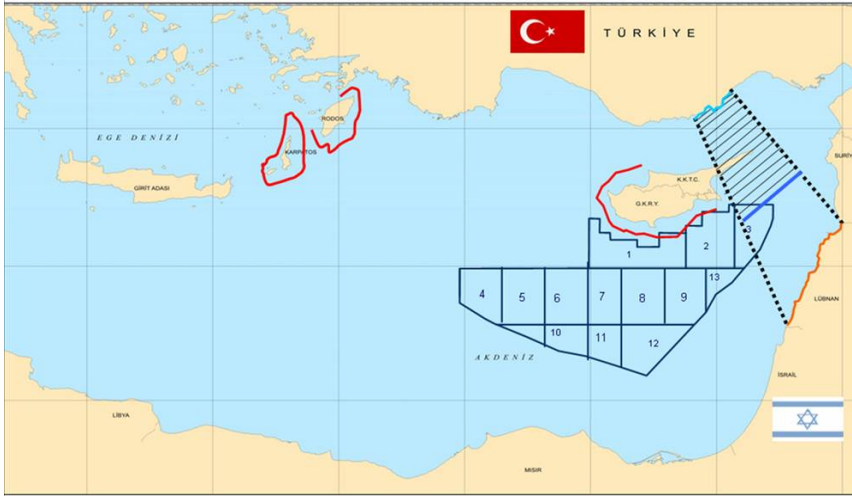
sınırlandırmasının Anadolu ile Afrika Kıtası sahilleri arasındaki ortay hattı esas alacak şekilde yapılması her iki devletin de en temel hakkıdır. Bu durum her iki devletin de menfaatindedir. Özellikle Libya, Türkiye ile sınırlandırma antlaşması imzalayarak, Yunanistan ile imzalayacağı bir sınırlandırma anlaşmasına nazaran 16.700 km² daha fazla bir deniz yetki alanına sahip olacaktır. Ancak Libya'nın bu kazancı sadece 16.700 km² ile de sınırlı kalmayacak, bu antlaşma aynı zamanda Yunanistan ile anakaralar esas alınarak bir sınırlandırma antlaşması yapılmasına zemin hazırlayacağından, Girit Adası güneyindeki kümülatif deniz yetki alanı kazancı % 62 artarak asgari 39.000 km²'ye ulaşabilecektir. Bu durum aşağıdaki haritalarda gösterilmiştir.

Şekil-21 Libya ve Türkiye Arasında Ortay Hat Esasına Göre Yapılabilecek Sınırlandırma Antlaşması

İsrail ile yapılacak bir sınırlandırma antlaşmasının imzalanması durumunda Yunanistan'ın GKRY ile deniz yetki alanları antlaşması yapması imkanı ortadan kaldırılmış, GKRY'nin Mısır ile yaptığı deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşması da bir anlamda kadük hale dönüştürülebilecektir. Libya ile yapılacak bir sınırlandırma antlaşması ile

Bu durumda Kıbrıs Adasının etkisi sınırlandırılarak Türkiye ile Mısır arasında karşılıklı kıyıların tümü boyunca bir sınırlandırma antlaşması yapılması hukuken uygun ve mümkündür. Benzer durum Lübnan ile Türkiye arasında bir deniz yetki alanları sınırlandırma antlaşması yapılması için de geçerli olup, tasviri sınırlandırma haritasının aşağıdaki gibi tezahürü muhtemeldir.

Şekil-23 Türkiye-Lübnan Tasviri Muhtemel MEB Sınırlandırması

Esasen öngörülen ve önerilen tüm bu deniz yetki alanı paylaşım yöntemleri Anadolu yarımadasına rağmen GKRY’nin haksızca izlediği ve Yunanistan’ın adaları vasıtası ile izlemeyi öngördüğü yöntemlerle benzerdir. Bu yöntemlerin kullanılması durumunda Türkiye’nin, Doğu Akdeniz’de yaklaşık asgari 189.000 km²’lik bir MEB alanına sahip olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu durum muvacehesinde, Şekil-24 ve Şekil-25’te gösterilen haritalar mukayese edildiğinde, yaklaşık asgari 44.000 km²’lik deniz yetki alanı farkının mevcut olduğunu söylemek mümkündür.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hâlihazırda Türkiye’nin ise Karadeniz haricinde, antlaşmalarla sınırlandırılmış münhasır ekonomik bölge niteliğinde deniz yetki alanı bulunmamaktadır.¹¹⁰ Doğu Akdeniz’in yanı sıra, Orta ve Batı Akdeniz’de birçok devlet arasında deniz yetki alanlarının belirlenmesine yönelik çeşitli antlaşmalar yapılmış ve münhasır ekonomik bölge ilanında bulunulmuştur.¹¹¹

Doğu Akdeniz’de GKRY ve Yunanistan; uluslararası hukuk ve meşruiyete aykırı olarak, diğer kıyıdaş devletler ile ikili ya da çok taraflı sınırlandırma antlaşmaları akdetmekte ve fiili uygulamalarda bulunmaktadır. Bu suretle Türkiye’nin canlı,¹¹² cansız kaynaklardan

¹¹⁰ Karadeniz’de, deniz yetki alanları, sahildevletleri arasında yapılan anlaşmalarla sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede, ilk sınırlandırma anlaşması 23 Haziran 1978 tarihinde SSCB ile “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Hükümeti Arasında Karadeniz’de Kıta Sahaneliği Sınırlandırması Hakkındaki Anlaşma” yapılmıştır. Bu anlaşmanın 1’inci maddesine göre 12 adet koordinat tespit edilmiştir. SSCB’nin dağılmasından sonra Ukrayna, Rusya Federasyonu ve Gürcistan ile ayrı ayrı yapılan anlaşmalarla bu koordinatların geçerlilikleri teyit edilmiş, koordinatların aynı zamanda MEB sınırlandırmasını teşkil ettiği onaylanmıştır. 4 Aralık 1997 tarihinde Bulgaristan ile Deniz Yetki Alanları Sınırlandırması gerçekleştirilmiştir. Yapılan anlaşmanın 4’üncü maddesinde, 9’uncu nokta ile 10’uncu nokta arasındaki Kıta Sahaneliği ve MEB çizgisinin çizilmesine ilişkin olarak tarafların, böyle bir çizimin ileride uygun bir zamanda yapılacak müzakerelerde sonuçlandırılması konusunda anlaşmış oldukları belirtilmektedir. Bunun sebebi ise Romanya, Ukrayna ve Bulgaristan arasında deniz yetki alanları sınırlandırmasının yapılmamış olmasıdır.

¹¹¹ Akdeniz’de;

a. İtalya ile Yunanistan, Hırvatistan, Arnavutluk, Fransa, Slovenya, İspanya, Tunus, Sırbistan-Karadağ arasında,

b. Malta ile Libya,

c. Monako ile Fransa,

ç. Fransa ile İspanya,

d. Libya ile Tunus arasında deniz yetki alanlarının belirlenmesine yönelik çeşitli anlaşmalar yapıldığı bilinmektedir.

¹¹² Söz konusu olan deniz alanının derinliği yer yer 3.000 metreye kadar ulaşmaktadır. 1.000 metrelik derinliklerde yoğun olarak bulunan binlerce ton Kırmızı Karides stokları en bilinenidir. Ama asıl önemlisi göçmen ve büyük sürü oluşturan balıklardır. Örneğin,

yararlanmasını engellemek ve Türkiye'yi uluslararası kamuoyu nezdinde emrivakilerle karşı karşıya bırakmak istemektedir.¹¹³ Yunanistan ve GKRY ikilisi, bu amaç doğrultusunda uluslararası kamuoyunu kullanmakta ve etkilemektedir. Bu hususa alakalı olarak, Türkiye'ye Antalya Körfezi'nde küçük bir alan bırakan deniz yetki alanları haritasının Avrupa Birliği ve Birliğe bağlı bazı kuruluşlar tarafından kullanılması örnek verilebilir.¹¹⁴

orkinos, tulina ve tombik gibi. Yakın zamanda, tulina ve kılıç balıklarını avlayan balıkçı sayısındaki artış bize buradaki 1 millik bir alanın bile ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu bölgeler göçmen olan ve sürü oluşturan sardalya, palamut ve lüfer gibi balıkların da beslenme alanıdır. Yine Rodos döngüsü nedeniyle oluşan verimli balıkçılık kendini burada da göstermektedir. Halen trol, gırgır, parekata ve yüzen ağlarla buralarda balıkçılık yapılmaktadır. Doğu Akdeniz'in en verimli kalamar ve sübye alanları bu bölgedeki derin sulara bulunur ve avlanmaları giderek artmaktadır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi veya Yunanistan'ın bu bölgede şimdilik güçlü bir balıkçılık filusunun olmaması bizi yanıltmamalıdır. Çünkü AB'nin doğu Akdeniz hatta Karadeniz'e balıkçı filosu gönderme konusundaki çabası ve isteği bilinmektedir. Bir başka ifadeyle bu deniz alanından gasp edilmeye çalışılan sadece doğal gaz veya petrol değil aynı zamanda Türkiye'nin gıda güvenliği için önemli olan su ürünleridir ki bu konu tartışmalar sırasında bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde atlanmaktadır. Oysa kıyı devleti (Türkiye) Münhasır Ekonomik Bölgesinde avlanacak su ürünlerinin miktarını belirlemede ve bu bölgede kaynakları kullanmaya yetkilidir.

¹¹³ "Akdeniz'de Zehirli Balık Uyarısı," *Radikal Gazetesi*, 24.07.2008, erişim tarihi 17.02.2012,

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=890102&CategoryID=85>.

Yunus-S Araştırma gemisindeki 20 kişilik ekiple 15 gündür Akdeniz'de çalıştıklarını belirten Prof. Dr. Öztürk, Türkiye'de ilk kez Akdeniz'de uluslararası sulara araştırma yapıldığını kaydetti. Akdeniz'de oluşturulan "Münhasır Ekonomik Bölge"nin Türkiye'ye kapatılmak istendiğini ifade eden Prof. Dr. Öztürk, bu bölgede Türkiye'ye çok küçük bir alan teklif edildiğini ancak Türkiye'nin bunu kabul etmediğini vurguladı. Münhasır Ekonomik Bölge'de hem canlı, hem cansız kaynakların korunması ve işletilmesi ile ülkelerin nüfus alanının çok önemli olduğuna dikkat çeken Prof. Dr. Öztürk şöyle konuştu: "Akdeniz'de oluşturulan Münhasır Ekonomik Bölge'de canlı kaynaklar balık, balina, yunus ve aklınza ne gelirse korunması ile petrol ve maden gibi cansız kaynakların korunması ve işletilmesi çok önemli. Türkiye dışındaki ülkeler, bu alanlarda 200 millik alanda hak ilan ederler. Akdeniz'in yeni durumu budur. Bunu tetikleyen mekanizma AB'dir. AB buralarını Avrupa suları olarak ilan etmiştir. Fakat AB'nin Avrupa suları ilan ettiği alanlar, Türkiye'nin tanımadığı alanlardır. Dolayısıyla bizim açımızdan Avrupa suları, sınırları ve tanımları olmayan, şimdilik bilinmeyen alanlardır. AB'ye girecek Türkiye'nin bu alanlarda da hakkı olmalıdır. Hem balıkçılık ve seyrüsefer hem de petrol kaynakları açısından."

¹¹⁴ Bölgede uluslararası hukuka uygun olarak Türkiye'nin hakkı olan 145.000 km²'lik kıta sahanlığı alanının sadece 41.000 km²'sinin Türkiye'ye bırakıldığını gösteren haritalar.

Ayrıca somut örneklerden biri de Avrupa Birliği Komisyonu'nun 14 Ekim 2009'da açıkladığı 2009 yılı Türkiye İlerleme Raporu'nun 32'nci sayfasında “Bölgesel Konular ve Uluslararası Yükümlülükler” başlığı altında yer alan “Kıbrıs” alt başlığının 4'üncü paragrafında Akdeniz'deki petrol arama çalışmaları konusunun yer almasıdır. Bu raporda Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nden yana bir tavır sergilenerek, Türk Deniz Kuvvetleri'nin Akdeniz'deki sivil petrol arama çalışmalarına engel olmasını kınayan ifadelere yer verilmiştir.

Türkiye, bugüne kadar bölgedeki haklarını korumadaki kararlılığını göstermek üzere, sismik araştırmalar dâhil¹¹⁵ devlet uygulamaları¹¹⁶ yapmış ve muhtemel MEB'indeki haklarına tecavüz girişimlerinin başarıyla bertaraf etmiştir.¹¹⁷ Bununla birlikte 032°16'18''D boylamı ile 027°22'D ile 028°00'D boylamları arasında ve 34°00'K enlemi kuzeyinde kalan sahalarda hakları olduğunu çeşitli vesilelerle münferit olarak beyan

¹¹⁵ “TPAO, Akdeniz'deki petrol arama çalışmalarına başlıyor,” *Milliyet Gazetesi*, 29.03.2007, erişim tarihi 17.02.2012, <http://www.milliyet.com.tr/2007/03/29/son/soneko19.asp>.

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) Araştırma Grubu Direktörü ve Arama Daire Başkanı Ahmet Faruk Öner'in 2008 yılı Nisan ayında Antalya, Mersin ve İskenderun körfezlerinde 12 milin içerisinde yer alan, bir miktar da 12 milin dışında kalan alanlarda TPAO'nun sahip olduğu ruhsatlarda farm out (kiraya vermek-ortak bulma) sürecini başlatacaklarını bildirdiği basın toplantısında; “münhasır ekonomik bölge sınırlarımız belli olmadığı sürece bu alanlar içerisinde arama yapmak hayli sıkıntı arz etmektedir” şeklindeki sözleri basında yer almıştır.

¹¹⁶ “İstanbul Üniversitesi Yunus Araştırma Gemisi Yurda Döndü,” İstanbul Üniversitesi, 24.11.2008, erişim tarihi 17.02.2012, http://ssp.istanbul.edu.tr/duyurular/duyuru_icerik.php?1510=.

“Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge ilanı, bu ülkelerdeki kirlenmenin belirlenmesi ve izlenmesi, Doğu Akdeniz'in canlı kaynaklarının korunması ve işletilmesi, yeni balıkçılık alanlarının keşfi, küresel ısınmanın denizsel boyutlarının incelenmesi, bakteriyolojik kirlenme gibi çok yönlü amaçlarla yapılan ve çok önemli verilerin elde edildiği Yunus-S Araştırma Gemisi Seferi bir ay sürdü.”

¹¹⁷ “Hristosyas Türkiye'yi BM'ye Şikâyet Etti,” *Hürriyet Gazetesi*, 24.11.2008, erişim tarihi 17.02.2012,

<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=10431556>.

Kıbrıs Rum yönetimi lideri Dimitris Hristofyas, sözde “Rum münhasır ekonomik bölgesi” içerisinde Rum yönetimi hesabına petrol araştırması yapan yabancı bandıralı bir geminin 13 Kasım'da Türk savaş gemisi tarafından engellendiği iddiasıyla Türkiye'yi BM Genel Sekreteri Ban Ki-Mun'a şikâyet etti.

etmiştir.¹¹⁸ Ancak Türkiye'nin henüz Birleşmiş Milletler'e GKRY'nin yaptığına benzer bir MEB bildirgesi ya da diğer kıyıdaş devletlerle deniz yetki alanı sınırlandırma antlaşması mevcut değildir.

Yunanistan ve GKRY ise halen Doğu Akdeniz'de tek başına inisiyatif alma girişimlerine devam etmektedir.¹¹⁹ GKRY'nin başta ruhsat verdiği 12 numaralı¹²⁰ saha olmak üzere Kıbrıs adasının güneyinde hidrokarbon kaynakları arama ve çıkarma faaliyetleri sürmektedir.

¹¹⁸ 17 Şubat 2003 tarihli GKRY-Mısır MEB Anlaşmasına karşı olarak, Türkiye'nin BM Daimi Temsilciliği tarafından 2 Mart 2004 tarihinde BM Genel Sekreterliğine bir nota verilerek MEB sınırlarının uluslararası hukuka göre ilgili ülkelerle hakkaniyet ilkesi çerçevesinde tespit edilmesi gerektiği, GKRY'nin tüm adayı temsil etmediği ve 32°16'18"D boylamının batısında kalan deniz alanında Türkiye'nin uluslararası hukuktan doğan haklarının mevcut olduğu BM nezdinde ilan edilmiş, bu şekilde ilk kez Türkiye'nin Kıbrıs Adası'nın batısındaki kıta sahanlığı sınırının boylamı kayda geçirilmiştir. Benzer bir nota 4 Ekim 2005 tarihinde, BM Türkiye Daimi Temsilcisi tarafından BM Genel Sekreterine gönderilmiştir. Ayrıca, Mayıs 2008'de Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan ve ABD General Dynamics Advanced Information Systems (GDAIS) şirketi nezdinde girişim yapılarak verilen haritada, 28°D boylamının batısında da Türkiye'nin hakları olduğu özellikle belirtilmiştir.

3 Ocak 2008 tarihinde, Fugro Engineers BV firmasına bağlı SRV KOMMANDER JACK isimli araştırma gemisinin acenteliğini yapan "Yakın Doğu Deniz Acenteliği A.Ş." bahse konu geminin Ocak 2008 başlarında Antalya kara sularının 70 mil açığında, Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Sahasında Japon Firması FİJUTSU adına araştırma yapacağını T.C.Dışişleri Bakanlığı Denizcilik Havacılık Genel Müdür Yardımcılığına bildirmiş ve izin talep etmiştir. Bu talebe istinaden 032° 16' 18'' D boylamı ile 027° 22' D ile 029° 00' D boylamları arasında ve 34° 00' K enlemi kuzeyinde kalan sahalarda bahse konu şirkete izin verilmiştir.

¹¹⁹ Sertaç Hami Başeren, "Doğu Akdeniz'de İş İşten Geçmeden...", erişim tarihi 09.10.2011,

[http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95%3Adou-akdeniz-serhat-h-baeren&catid=40%3Amuenhasr-ekonomik-](http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95%3Adou-akdeniz-serhat-h-baeren&catid=40%3Amuenhasr-ekonomik-boelge&Itemid=54&lang=tr)

[boelge&Itemid=54&lang=tr](http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95%3Adou-akdeniz-serhat-h-baeren&catid=40%3Amuenhasr-ekonomik-boelge&Itemid=54&lang=tr); Ahmet Zeki Bulunç, "Doğu Akdeniz Sorunu ve KKTC'ye Etkileri," Panel Ocak 2008, erişim tarihi 17.02.2012,

<http://www.bilayvakfi.org.tr/konferanslar/doguakdeniz/doguakdeniz2.pdf>.

Büyükelçi Ahmet Zeki Bulunç da verdiği konferansta bu yönde düşünceler belirtmiştir; "Mısır Yeniden Rumlara Destek Çıktı," *Milliyet Gazetesi*, 08.08.2007, erişim tarihi 17.02.2012, <http://www.milliyet.com.tr/2007/08/08/son/sondun21.asp>.

Mısır, Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin Doğu Akdeniz'de petrol arama çabalarına yeniden destek verdi. Mısır'ın Lefkoşa Büyükelçisi Muhammed Abdel Hakam, Türkiye'nin olumsuz tepkisi ile ilgili olarak da "Kıbrıs Cumhuriyeti egemen bir devlet, AB ve BM üyesidir" dedi.

¹²⁰ 12 Haziran 2009'da Dışişleri Bakanlığında yapılan toplantıda verilen bilgiler şu şekildedir: Sahada arama icra eden NOBLE ENERGY, orta büyüklükte bir ABD petrol

Açıkça anlaşılacağı üzere, Türkiye bugüne kadar izlediği düşey hatlar, sınırlı ilgili kıyı ve kısıtlı sayıda ilgili kıyıdaş gibi eksik teknik ve yaklaşımlar nedeni ile deniz yetki alanını minimalist bir yaklaşımla ortaya koymuştur. GKRY ise izlediği yaklaşımla hem hak ettiğiinden çok daha büyük bir deniz yetki alanında hak iddia etmiş hem de bu iddialarını imzaladığı antlaşmalarla fiilen hayata geçirmiştir. Esasen GKRY’nin imzaladığı bu antlaşmalar aynı zamanda Türkiye’nin İsrail ve Lübnan ve hatta Mısır ile antlaşma yapma imkânının ortadan kaldırılmasına yönelik hamlelerdir. Gerek GKRY’nin Libya ve Yunanistan ile gerekse Yunanistan’ın GKRY, Libya, Mısır ve hatta İsrail ile yapmaya çalıştığı MEB antlaşmalarına dair haberler bu hamlelerin artarak devam ettiğini göstermektedir.¹²¹

Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanları üzerindeki hak ve menfaatlerine zarar getirecek en kötü senaryo; GKRY ile Yunanistan’ın deniz yetki alanlarının paylaşımına dair bir antlaşmayı imzalamasıdır.¹²²

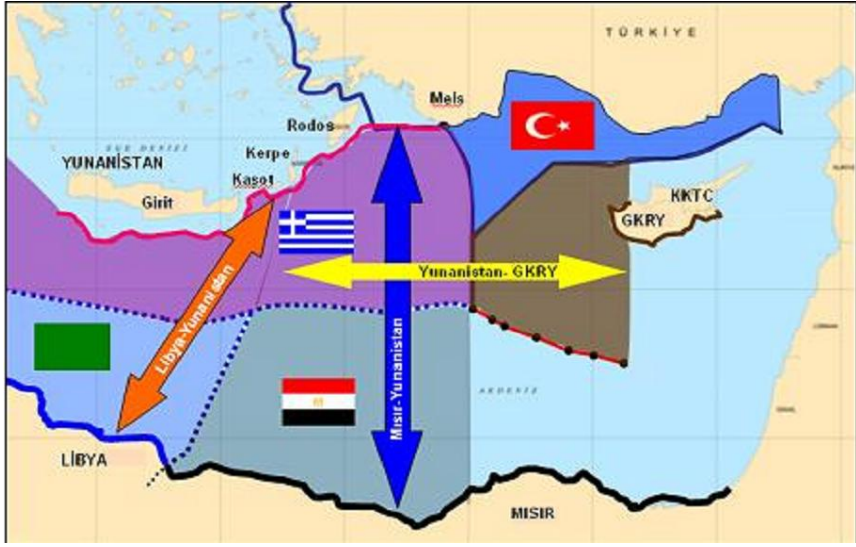
şirketidir. 1998 yılından itibaren İsrail açıklarında faaliyette bulunmaktadır. 2000 yılında Mari-B sahasında doğalgaz bulmuştur. 2004 yılından bu yana 6 kuyuda üretim yapmaktadır. 2008 yılında arama faaliyetlerine yeniden başlamıştır. İsrail MEB’inde Tamar ve Dalit sahalarında büyük miktarda doğalgaz bulmuştur. (140 ve 14 milyar m³ - çıplak değeri yaklaşık 45 milyar \$).Tamar sahasında 2012’de üretime geçecektir. Söz konusu sahalar 12 no’lu parsele yakındır. Şirket GKRY’nin 2007’de açtığı ihalede 12 no’lu parselin imtiyaz hakkını almıştır. 2008 yılında GKRY ile 3+2 yıl kontrat imzalamıştır. 2009’un 2. yarısında 12 no’lu parselde 3D sismik araştırma yapacaktır. 2010 yılında da platform getirerek sondaj çalışmalarına başlayacaktır. GKRY bu yılın sonunda kalan 12 parsel için ihaleye çıkacaktır.

¹²¹ Erişim tarihi 11.10.2011, <http://www.cyprusweekly.com.cy/main/92,1,283,0,14593-.aspx>.

¹²² “Rumlar Ege’nin Güneyine de Göz Dikti,” CNNTURK, 10.02.2007, erişim tarihi 17.02.2012,

<http://www.milliyet.com.tr/2007/02/10/son/sonsunll.asp>.

Eleftheros gazetesine istinaden verilen haberde, 21 Şubat 2007’de Yunanistan’a gidecek olan Papadopolus’un birinci gündem maddesinin Kıbrıs Adası ile Yunanistan arasında MEB anlaşması imzalamak olduğunu, ancak Yunanistan’ın şu aşamada buna sıcak bakmadığı, yeni hedef bölgenin Türkiye, Yunanistan, Libya ve Kıbrıs’ın kesiştiği bölge olduğu basında yer almıştır.

Şekil-26 Türkiye Açısından En Kötü Senaryo

Bu kötü senaryo gerçekleşmeden, Doğu Akdeniz’de öngörülen münhasır ekonomik bölgenin iç hukuk düzenlemeleri ile paralel olarak ilan edilmesi önemli bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Zira bugün için Birleşmiş Milletler’e tek taraflı MEB ilan ettiğini duyuran 32 devlet bulunmaktadır.¹²³ Ayrıca, Türkiye’nin milli uygulama tarihinde Karadeniz’de önce MEB ilan etmiş, daha sonra kıyıdaşlarla sınırlandırma antlaşmaları akdetmiş olması buna benzer bir örneği oluşturmaktadır.¹²⁴

¹²³ Arjantin, Avustralya, Brezilya, Kanada, Şili, Çin Halk Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, Hindistan, Endonezya, Japonya, Meksika, Yeni Zelanda, Norveç, Pakistan, Filipinler, Polonya, Portekiz, Rusya, Güney Afrika, Güney Kore, İngiltere, ABD, Libya, GKRY, Suriye, İsrail, Lübnan.

¹²⁴ Karadeniz’de deniz yetki alanları sahil devletleri arasında yapılan antlaşmalarla sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede, ilk sınırlandırma antlaşması 23 Haziran 1978 tarihinde SSCB ile “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Hükümeti arasında Karadeniz’de Kıta Sahaneliği Sınırlandırması Hakkındaki Antlaşma” yapılmıştır. Bu antlaşmanın 1’inci maddesine göre 12 adet koordinat tespit edilmiştir. SSCB’nin dağılmasından sonra Ukrayna, RF ve Gürcistan ile ayrı ayrı yapılan antlaşmalarla bu koordinatların geçerlilikleri teyit edilmiş, bu koordinatların aynı zamanda MEB sınırlandırmasını teşkil ettiği onaylanmıştır.

4 Aralık 1997 tarihinde Bulgaristan ile Deniz Yetki Alanları sınırlandırması gerçekleştirilmiştir. Yapılan antlaşmanın 4’üncü maddesinde, 9’uncu nokta ile 10’uncu

Ancak henüz Türkiye’nin bir "Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu" mevcut değildir.¹²⁵

Türkiye bugüne kadar sadece düşey hatlar ile sınırlandırma yapmayı öngörmüş ve dolayısıyla ilgili kıyı ve kıyıdaşları çok sınırlı tutmuştur. Bu eksik teknik ve yaklaşım nedeni ile deniz yetki alanını minimalist bir yaklaşımla ortaya koymuştur. Hâlbuki Türkiye’nin deniz hukukunun ilgili hüküm ve prensipleri ile uluslararası mahkeme ve hakem kararları ışığında Mısır ve KKTC’nin yanı sıra İsrail, Libya, Lübnan ve Suriye ile ilgili kıyıdaşlar olmaları nedeni ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair antlaşmalar imzalaması mümkündür ve gereklidir. Bu şekilde imzalanacak antlaşmalar Türkiye’nin olduğu kadar, bahse konu kıyıdaşların da (GKRY ile deniz yetki alanları sınırlandırma antlaşmaları akdetmelerine nazaran) menfaatinedir. Türkiye’nin İsrail ve Mısır ile yapabileceği bu sınırlandırma antlaşmalarına istinaden, Kıbrıs Adası güneyinde GKRY’nin ilan ettiği 1, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11 ve 12’nci parsellerinde MEB haklarına sahip olması söz konusudur.

Diğer yandan, KKTC de müstakil ve egemen bir devlet olarak deniz yetki alanlarına sahiptir ve her devlet gibi gerek MEB ilan etme ve gerekse sınırlandırma antlaşmaları akdetme hakkı vardır. Yapılan çalışmalarda KKTC’nin, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail ve Mısır ile deniz yetki alanları sınırlandırmasına esas olan karşılıklı kıyıları bulunduğu görülmektedir. Bu durumda KKTC’nin, GKRY’nin ilan ettiği 3 ve 13 numaraları parsellerin tümünde, 2, 9 ve şu anda sondaj faaliyeti icra ettiği 12 numaralı parsellerin ise bir kısmında doğrudan haklarının mevcut olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bu çerçevede, Türkiye ve KKTC’nin uluslararası deniz hukuku çerçevesinde öncelikle Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanlarını

nokta arasındaki Kıta Sahaneliği ve MEB çizgisinin çizilmesine ilişkin olarak tarafların, böyle bir çizimin ileride uygun bir zamanda yapılacak müzakerelerde sonuçlandırılması konusunda anlaşmaları belirtilmektedir. Bunun sebebi ise Romanya, Ukrayna ve Bulgaristan arasında deniz yetki alanları sınırlandırmasının yapılmamış olmasıdır.

¹²⁵ “Türk Denizciliğine Tarihsel Bir Bakış,” İzmir Deniz Ticaret Odası, erişim tarihi 05.10.2011, <http://www.dtoizmir.org/turkdenizciligi.pdf>.

kapsamlı olarak yeniden belirleyerek MEB ilan etmesi ve müteakiben ilgili tüm kıyıdaşlarla antlaşmalar akdetmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

“Akdeniz'de Zehirli Balık Uyarısı.” *Radikal Gazetesi*, 24 Temmuz 2008.
Erişim tarihi 17 Şubat 2012.

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=890102&CategoryID=85>.

“Case Concerning The Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta).” *ICJ Reports No.68*, 3 June 1985.

“Court of Arbitration for the Delimitation of Maritime Areas Between Canada and France: Decision on Case Concerning Delimitation of Maritime Areas (Saint Pierre and Miquelon).” *ILM, Vol. 31*, 10 June 1992.

“Court of Arbitration for the Delimitation of The Continental Shelf (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and The French Republic).” 30 June 1977.

“Delimitation of The Continental Shelf (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and The French Republic), 30 June 1977.” İçinde *International Boundary Cases: The Continental Shelf, Vol. I*. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1992.

“Guine/Guinea-Bissau Maritime Delimitation Case (Court of Arbitration Constituted Under an Agreement of 18 February 1983).” 14 Şubat 1985.

“Hristosyas Türkiye'yi BM'ye Şikayet Etti.” *Hürriyet Gazetesi*, 24 Kasım 2008. Erişim tarihi 17 Şubat 2012.
<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=10431556>.

“Mediterranean Sea.” Erişim tarihi 12 Ekim 2011.
<http://www.essentialcrystalsalt.com/crystal-salt/dead-sea-salt-scrub-reviews>.

“Mısır Yeniden Rumlara Destek Çıktı.” *Milliyet Gazetesi*, 8 Ağustos 2007. Erişim tarihi 17 Şubat 2012.

<http://www.milliyet.com.tr/2007/08/08/son/sondun21.asp>.

“Osmanlı Döneminde Bir İmparatorluk Dili Olarak Türkçe.” Erişim tarihi 16 Şubat 2012.

<http://www.osmanli.org.tr/osmanlidaegitim.php?bolum=7&id=200>.

“Osmanlı Tarihi Uygarlığı.” Erişim tarihi 16 Şubat 2012.

<http://www.scribd.com/doc/75580345/72036939-Osmanli%C4%B1-Tarihi-Uygarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1>.

“Rumlar Ege'nin Güneyine de Göz Dikti.” *CNN TURK*, 10 Şubat 2007. Erişim tarihi 17 Şubat 2012.

<http://www.milliyet.com.tr/2007/02/10/son/sonsunll.asp>.

“Samsun-Ceyhan Boru Hattı Projesi'nde Önemli Adım.” 22 Ocak 2010. Erişim tarihi 18 Mart 2011.

<http://www.sanayiden.com/tr/haber/4/samsun-ceyhan-boru-hatti-projesi-8217;nde-onemli-adim.html>.

“TPAO, Akdeniz'deki petrol arama çalışmalarına başlıyor.” *Milliyet Gazetesi*, 29 Mart 2007. Erişim tarihi 17 Şubat 2012.

<http://www.milliyet.com.tr/2007/03/29/son/soneko19.asp>.

“Turkish oil exploration ship sets out to contest Cyprus drill rights.”

Erişim tarihi 14 Ekim 2011. <http://www.cyprus-mail.com/cyprus/turkish-oil-exploration-ship-sets-out-contest-cyprus-drill-rights/20110924>.

“Türkiye Dediğini Yapar!” *Akşam Gazetesi*, 13 Ağustos 2011. Erişim

tarihi 17 Şubat 2012. <http://www.aksam.com.tr/turkiye-dedigini-yapar-61139h.html>.

“Türkiye’ye Akdeniz’de Büyük Oyun.” *Bugün Gazetesi*, 29 Kasım 2011.
Erişim tarihi 16 Şubat 2012.

<http://medyazarazzi.com/haber/20111129/452762/0/turkiye-ye-akdeniz-buyuk-oyun.html>.

11-14 Eylül 2007 tarihli NAVAREA III NAVTEX Servisi Ulusal Koordinatörler Toplantısı Tutanağı.

18-19 Ocak 2006 tarihli NAVAREA III NAVTEX Servisi Ulusal Koordinatörler Toplantısı Tutanağı.

Acer, Yücel. “Doğu Akdeniz’de Deniz Alanlarının Sınırlandırılması ve Türkiye.” *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi* Cilt 1 Sayı 1 (2005).

Akçadağ, Gökür. “Kara Denize Hakimdir İlkesi-2.” Erişim tarihi 26 Ekim 2011. <http://www.turkishny.com/drgoeknur-akcada/66738-kara-denize-hakimdir-ilkesi-2->.

Armaoğlu, Fahir. *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989.

Ataergin, Selim., Caner, Oğuz. *Türk Deniz Mevzuatı Cilt II*. İstanbul: Beta Yayınları, 2006.

Ataergin, Selim., Caner, Oğuz. *Türk Deniz Hukuku İle İlgili Mevzuat Notlu-Açıklamalı-Karşılaştırmalı-İçtihatlı*. İstanbul: Beta Yayınları, 2004.

Başeren, Sertaç Hami. *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı-Dispute Over Eastern Mediterranean Maritime Jurisdiction Areas*. İstanbul: İlke Yayınevi, 2011.

Başeren, Sertaç Hami. “Doğu Akdeniz’de Gerilim...” *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, 20 Ağustos 2007.

Başeren, Sertaç Hami. “Doğu Akdeniz’de İş İştten Geçmeden...”
Cumhuriyet Strateji Dergisi,
14 Mayıs 2007.

Başeren, Sertaç Hami. “Doğu Akdeniz’de İş İştten Geçmeden...” Erişim tarihi 9 Ekim 2011.

http://www.tudav.org/index.php?option=com_content&view=article&id=95%3Adou-akdeniz-serhat-h-baeren&catid=40%3Amuenhasr-ekonomik-boelge&Itemid=54&lang=tr

Başeren, Sertaç Hami. *Ege Sorunları (Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayın No.15)*. İstanbul: TÜDAV Yayınları, 2003.

Baykal, Ferit Hakan. *Deniz Hukuku Çalışmaları*. İstanbul: Alfa Basım Yayım, 1998.

Birleşmiş Milletler. “Law of the Sea Bulletin No.54.” Erişim tarihi 17 Şubat 2012.

http://www.un.org/depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin54e.pdf

Birleşmiş Milletler. “UN, 2011, Table of claims to maritime jurisdiction (as at 15 July 2011).” Erişim tarihi 7 Ocak 2012.

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/table_summary_of_claims.pdf

Birleşmiş Milletler. “UN, 2011, Table of claims to maritime jurisdiction (as at 15 July 2011).” Erişim tarihi 7 Ocak 2012.

<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/LBN.htm>

Birleşmiş Milletler. “UN, 2011, Table of claims to maritime jurisdiction (as at 15 July 2011).” Erişim tarihi 26 Ekim 2011.

<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/SYR.htm>

Brown, E.D.. *The International Law of the Sea, vol. I*. Aldershot: Dartmouth, 1994.

Bulunç, Ahmet Zeki. “Doğu Akdeniz Sorunu ve KKTC'ne Etkileri.” Ocak 2008. Erişim tarihi 17 Şubat 2012.
<http://www.bilayvakfi.org.tr/konferanslar/doguakdeniz/doguakdeniz2.pdf>.

Caminos, H. (ed.). *Law of The Sea (The Library of Essays in International Law)*. Burlington-USA, 2001.

Charney, I. J., and Alexander, M. L.. *International Maritime Boundaries, Vol II*. 1991.

Christopher, Johnson. “Oil Exploration Costs Rocket As Risks Rise.” 11 Şubat 2010. Erişim tarihi 15 Şubat 2012.
http://graphics.thomsonreuters.com/0210/OIL_PLRSK0210.gif.

Christopher, Johnson. “Oil Exploration Costs Rocket As Risks Rise.” 11 Şubat 2010. Erişim tarihi 15 Şubat 2012.
<http://www.reuters.com/article/2010/02/11/us-oil-exploration-risk-analysis-idUSTRE61A28X201002011>.

Churchill, R.R., Lowe, A.V.. *The Law of the Sea, third edition*. Manchester: Manchester University Press, 1999.

Çetingil, Ergon., Kender, Rayegan. *Deniz Ticareti Hukuku-Temel Bilgiler Takip Hukuku ve Deniz Sigortaları ile Birlikte*. İstanbul: Beta Basım Yayım, 2011.

Çolakoğlu, Bayram. “Papandreu'dan Sert Açıklama.” Erişim tarihi 17 Şubat 2012. <http://balturk.org.tr/papandreudan-sert-aciklama/>.

Daşdemir, Cengiz. “Mısır'ın Bölge Ülkeleri ve Türkiye'ye Yönelik Stratejik Yaklaşımı.” Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı. “Dz.K.K.lığının NATO Faaliyetlerine Katılım Durumu.” Erişim tarihi 26 Ekim 2011.

http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/DzKKUluslarArasiGorevler/NATO_Faaliyetleri.php.

Dilek, Bahadır Selim. “Akdeniz'de Sanal Petrol Oyunu.” Erişim tarihi 16 Şubat 2012.

http://www.emo.org.tr/ekler/c03b704bd986e_ek.pdf?dergi=508.

Doğan, Ertuğrul., Burak, Semlin., Akkaya, M. Ali. *Kıyı Kanunu ve İlgili Mevzuat Yeni Kıyı Kanunu Tasarısı Ekli*. İstanbul: Beta Yayınları, 2006.

Dumlu, İrfan Galip. “Türkiye'ye Büyük Sömürge Planı.” 29 Kasım 2011. Erişim tarihi 17 Şubat 2012. www.haberform.com/haber/rum-yunanistan-somurge-rum-ve-yunanistanin-turkiyeyi-somurme-plani-89776.htm.

Durham Üniversitesi. “Albanian Constitutional Court Nullifies Maritime Boundary Agreement with Greece.” 10 Şubat 2010. Erişim tarihi 17 Şubat 2012.

www.dur.ac.uk/ibrulnews/boundary_news/?temno=9534&rehref=%2Fibru%2Fnews%2F&resubj=Boundary+news%20Headlines

Ergün, Çağdaş Evrim., Duran, Gökhan Yaşar. *Uluslararası Hukukta Adalar*. Ankara: Çakmak Yayınevi, 2011.

Erişim tarihi 11 Ekim 2011.

<http://www.cyprusweekly.com.cy/main/92,1,283,0,14593-.aspx>.

Erişim tarihi 14 Ekim 2011.

<http://www.tasam.org/modules.php?name=news&file=article&sid=308.htm>.

Erişim tarihi 17 Şubat 2012.

<http://www.sfakia-crete.com/forum2/read.php?3,4992>.

Erişim tarihi 23 Eylül 2011.

<http://www.sana.sy/tur/237/2010/11/04/317205.htm>.

Erkin, Müfide Zehra. "AB'nin Kıbrıs Stratejisi. ..." *Cumhuriyet Gazetesi*.

Erişim tarihi 17 Şubat 2012. <http://cumhuriyet.com.tr/?hn=211208>.

Erksan, Metin. *Mare Nostrum Bizim Deniz, Yunan Sorunu*. Adıyaman: Hil Yayınları, 1999.

Eroğlu, Derviş. "Türk Tarafı Eşdeğerde Adımları Atmaktan Çekinmeyecek." Erişim tarihi 12 Ekim 2011.

[www.pressturk.com/dunya/haber/18038/kktcden-rumlara-petrol ve dogalgaz-uyarisi.html](http://www.pressturk.com/dunya/haber/18038/kktcden-rumlara-petrol-ve-dogalgaz-uyarisi.html).

Fasıl, Ahmet. "Jeopolitik Konuma Farklı Bir Bakış." Erişim tarihi 16 Şubat 2012. <http://www.hikayeler.net/yazilar/45522/jeopolitik-konuma-farkli-bir-bakis/>.

Gounaris, M.. "The Particularity Of The Aegean Sea And The New Regulation Of The International Law Of The Sea, in Mediterranean Sea and the Aegean." 2008.

Gürdeniz, Cem. "Security, Stâbility and Co-operation in The Meditarranean Region: building a vision." 1st International Conference on Mediterranean and Middle East'da sunulmuştur, Roma, Kasım 2005.

Has, Kerim. "Rusya'nın Suriye Denklemindeki Yeri: İkili ve Bölgesel Çıkarlar." *USAK Stratejik Gündem*, 6 Eylül 2011.

Imersia Gazetesi, 8 Kasım 2010 tarihli haberi ve *Eleftherotipia Gazetesi*, 27 Aralık 2010 tarihli haberi.

International Boundary Cases: The Continental Shelf, Vol. I. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1992.

International Boundary Cases: The Continental Shelf, Vol. II. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1992.

İstanbul Üniversitesi. “İstanbul Üniversitesi Yunus Araştırma Gemisi Yurda Döndü.” 24 Kasım 2008. Erişim tarihi 17 Şubat 2012. http://ssp.istanbul.edu.tr/duyurular/duyuru_icerik.php?1510=.

İzmir Deniz Ticaret Odası. “Türk Denizciliğine Tarihsel Bir Bakış.” Erişim tarihi 5 Ekim 2011. <http://www.dtoizmir.org/turkdenizciligi.pdf>.

Jones, Dow. “Cyprus, Israel define Sea Border for Energy Search.” 17 Aralık 2010. Erişim tarihi 17 Aralık 2010. http://www.rigzone.com/news/article.asp?a_id=102276&hmpn=1.

Karyotis, Theodoros. “Türkiye, Mısır ile Deniz Sınırları Çiziyor.” *Ethnos Gazetesi*, 11 Ocak 2010.

Kaya, Şenay. “Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları.” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2007.

Kepecioğlu, Halil. “Doğu Akdeniz'de Petrol Krizi ve Türk Dış Politikası.” Yayınlanmamış Tez Çalışması, Silahlı Kuvvetler Akademisi, İstanbul, 2007.

Kılıç, Altumur. “1571 yılındaki Fetihden Günümüze Kıbrıs Gerçeği.” 20 Şubat 2011. Erişim tarihi 26 Ekim 2011. <http://www.ilk-kursun.com/2011/02/1571-yilindaki-fetihden-gunumuze-kibris-gercegi/>.

Kuran, Selami. *Uluslararası Deniz Hukuku*. İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2009.

Kurumahmut, Ali. *Ege’de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar*. İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.

Kutluk, Deniz. *Hazar-Kafkas Petrolleri, Türk Boğazları, Çevresel Tehdit (Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayın No.16)*. İstanbul: TÜDAV Yayınları, 2003.

Meligonis, Yorgos. “İsrail Yunanistan’ın MEB’ini tanıdı.” *Avgi Gazetesi*, 19 Şubat 2011.

Ocakoğlu, Neslihan. *Gaz Hidratlar ve Önemi: Türkiye Çevresinde Denizlerde Gaz Hidrat ve Hidrat ve Sığ Gaz Aramaları*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, 2009.

Özman, M. Aydoğan. *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 1984.

Özman, M. Aydoğan. *Deniz Hukuku-I*. Ankara: Vedat Kitapçılık, 2006.

Öztürk, Osman Metin. *Kıbrıs Annan Belgeleri I, II, III Üzerine Değerlendirmeler*. Ankara: Gazi Kitapevi, 2004.

Pazarcı, Hüseyin. *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Beta Yayınları, 2003.

Pipes, Daniel. *Greater Syria: The History of an Ambition*. London: Oxford University Press, 1990.

Prescott, Victor., and Schofield, Clive H.. *The Maritime Political Boundaries of the World*. Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2005.

Robertson, Jessica. “Natural Gas Potential Assessed in Eastern Mediterranean.” 4 Ağustos 2010. Erişim tarihi 1 Eylül 2011. <http://www.usgs.gov/newsroom/article.asp?ID=2435>.

Seale, Pat. *Struggle For Syria: A Study of Post-War Arab Politics 1945-1958*. London: I. B.Tauris &CoLtd Publisher, 1968.

Sezer, Sema. “Doğu Akdeniz’de Rum Petrol Arama Ruhsatları ve Ekonomik Bölge Antlaşmaları.” Doğu Akdeniz Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi (DAÜSAM)’nin “International Conference on Middle East and North Cyprus Relations: Perspectives in Political, Economic and Strategic Issues” başlıklı konferansında sunulmuştur, Gazi Magosa, 20-21 Mart 2008.

Slomanson, W.R.. *Fundamental Perspectives on International Law, fourth edition*. San Diego/California-USA: Thomas Jefferson School of Law, 2003.

Suriye Petrol ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı. Erişim tarihi 4 Eylül 2011. <http://www.petroileum.gov.sy>.

Suriye Petrol ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı. Erişim tarihi 4 Eylül 2011. <http://www.gpc-sy.com>.

Süveyş Kanalı Resmi İnternet Sitesi. “Süveyş Kanalı Seyir İstatistikleri.” Erişim tarihi 8 Ekim 2011. <http://www.suezcanal.gov.eg/TRstat.aspx?reportId=4>.

T.C. Dışişleri Bakanlığı. “181 sayılı açıklama.” Erişim tarihi 5 Ağustos 2011. www.mfa.gov.tr.

T.C. Dışişleri Bakanlığı. “Türkiye Cumhuriyeti’nin 2 Mart 2004 Tarih ve 2004/Turkuno DT/4739 Sayılı Notası.” 2004.

T.C. Dışişleri Bakanlığı. “Türkiye Cumhuriyeti’nin 23 Temmuz 2007 Tarih ve un.doc. A/61/1011-s/2007/456 Sayılı Notası.” 2007.

T.C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı. “Ceyhan İŞGEM’in temeli atıldı.” Erişim tarihi 17 Şubat 2012. <http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Haberler.aspx?ref=326>.

T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. “Deniz Taşıtları ve Denizyolu Taşıma İstatistikleri.” Erişim tarihi 7 Eylül 2011. <http://www.denizcilik.gov.tr/dm/istatistikler/ResmiIstatistikler/>.

T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. “Deniz Taşıtları ve Denizyolu Taşıma İstatistikleri.” Erişim tarihi 11 Eylül 2011. <http://www.denizcilik.gov.tr/tr/istatistik-dosyalar/brosur/default.htm>.

Tiryakioğlu, İ.Ethem. “Dünkü ve Bugünkü Türkiye-Mısır İlişkileri.” *Stratejik Etüdler Bülteni* XIII/65 (Ocak 1979).

Toluner, Sevin. *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları*. İstanbul: Beta Basım Yayım, 2010.

Topsoy, Fevzi. *Denize İlişkin Bilimsel Araştırmalar (MSR) ve Türkiye*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011. *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi (UHP)* Cilt 2 Sayı 5 (2006): 50-74.

Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği. “İhracatçı Limanlara Sığmıyor.” Erişim tarihi 17 Şubat 2012. <http://www.utikad.org.tr/haberler/default.asp?id=8583>.

USGS Fact Sheet 2010-3027. “Undiscovered Oil and Gas of the Nile Delta Basin, Eastern Mediterranean.” Erişim tarihi 24 Ağustos 2011. <http://geology.com/usgs/nile-delta-oil-and-gas/>.

Yıldız, Dursun. *Akdeniz'in Doğusu (Tarihi Geçmişi, Stratejik Önemi ve Su Sorunu Açısından)*. İstanbul: Bizim Yayınlar Kitapevi, 2008.

Yıldız, Dursun. *Doğu Akdeniz'de Isınan Sular*. İstanbul: Bizim Kitaplar Yayınevi, 2009.

Yüce, Yöney. "Exclusive Area of Conflict." 20 Eylül 2011. Erişim tarihi 17 Şubat 2012. <http://bianet.org/english/minorities/132830-exclusive-area-of-conflict>.

Zubari, İsmail. "Samandağ'ın Tarihçesi." Haziran 1998. Erişim tarihi 3 Kasım 2011. <http://www.angelfire.com/sd/samandag/yenitarih.html>.